

ZIMA | 2021

49,50 Kč | 2 € ČÍSLO

28

Listy

sociální práce

Informační a odborný časopis
(nejen) pro sociální pracovníky

Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky
Partnerem časopisu je Ministerstvo práce a sociálních věcí

ROČNÍK IX.

www.apsscr.cz
www.listysp.cz

SENI CARE, KOMPLEXNÍ PÉČE O SUCHOU A CITLIVOU POKOŽKU

seni

AKTIVACE

ÚČINNÁ OCHRANA

JEMNÉ ČIŠTĚNÍ

KOMFORTNÍ PÉČE

REGENERACE

SENI, INKONTINENCE POD KONTROLOU

LEHKÁ INKONTINENCE

STŘEDNÍ INKONTINENCE

TEŽKÁ INKONTINENCE

Listy sociální práce

Čtvrtletník vydávaný
Asociací poskytovatelů
sociálních služeb ČR

Vančurova 2904, 390 01 Tábor,
tel./fax: +420 381 213 332,
www.apsscr.cz, www.listysp.cz,
IČO 604 458 31

- **Ročník:** IX.
- **Číslo:** 28 – ZIMA 2021
- **Cena:** 49,50, roční předplatné 199 Kč / 8 €
- **Vychází:** V Táboře 31. prosince 2021
(příští číslo vyjde v březnu 2022)
- **Redakce:**
Ing. Petra Cibulková
e-mail: sefredaktor@apsscr.cz
tel.: 607 056 221
- **Jazyková korektura:**
Mgr. Tamara Kajznerová a redakce
- **Redakční rada:**
Ing. Petra Cibulková (šéfredaktorka);
Ing. Pavel Kaczor, Ph.D.;
Mgr. Jan Šesták, Ph.D.;
Mgr. Petr Hanuš;
doc. PhDr. Lenka Haburajová Ilavská, Ph.D.;
Ing. Jiří Horecký, Ph.D., MBA;
PhDr. Pavla Kodymová, Ph.D.;
PhDr. Filip Novotný;
Ing. Daniela Lusková, MPA;
PhDr. Melanie Zajacová;
Mgr. Petra Zdražilová;
Mgr. Petra Zimmelová, Ph.D.;
Mgr. David Pospíšil, DiS.;
Mgr. Andrea Tajanovská, DiS.
- **Grafické zpracování a tisk:**
RUDI, a. s., Komenského 1839, 390 02 Tábor
- **Distribuce a objednávky:**
SEND Předplatné, s. r. o.
Ve Žlábku 1800/77, hala A3
193 00 Praha 9 – Horní Počernice
www.send.cz
tel.: 225 985 225, 777 333 370
e-mail: send@send.cz
- **Objednávky a distribuce na Slovensku:**
MAGNET PRESS, SLOVAKIA, s. r. o.
P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, Slovensko
Tel.: 00421/2/67201931-33 predplatne
e-mail: predplatne@press.sk, www.press.sk
- **Příspěvky a inzercie:** Příspěvky mohou být redakčně upravovány a kráceny. Za obsah inzercie odpovídá zadavatel. Přebírání krátkých úryvků článků je možné pouze s uvedením názvu časopisu a článku, jména autora, čísla ročníku, vydání a strany. Přebírání celých článků či jejich částí přesahujících jeden odstavec je možné pouze s písemným svolením redakce.
- **Registrace:** MK ČR E 21365, ISSN 2336-2332

Z obsahu čísla:

- 4 Úvodníky
(Petra Cibulková, Petra Zimmelová)
- 5 Dobrá praxe multidisciplinární spolupráce
v oblasti péče o ohrožené děti a jejich rodiny
(Zuzana Gheza, Vladimíra Suchancová)
- 8 Role sociálního pracovníka při sociální práci na obcích
(Lenka Soukopová)
- 12 Domácí násilí: Bariéry, jež brání v odchodu
od původce domácího násilí
(Veronika Stočesová)
- 13 Oddělení koncepce sociální práce a vzdělávání informuje
(MPSV)
- 17 Vyřazení uchazeče o zaměstnání z evidence úřadu práce
(Eva Hilšerová, Milena Zmeškalová)

Dokonalé, vid'te.

A co když někdy ne?

Obtížné životní situace mohou být zmírněny prostřednictvím sociálních služeb. Jejich poskytovateli jsou veřejné a nestátní neziskové organizace.

Vážme si jich. Sami je můžeme potřebovat.

www.muzemejepotrebovat.cz

fb.com/muzemejepotrebovat

Listy sociální práce

Časopis Listy sociální práce vychází v České republice a na Slovensku 4× ročně (v březnu, červnu, září a prosinci). Cena jednoho čísla je 49,50 Kč (resp. 2 €).

Členové Profesionálního svazu sociálních pracovníků v sociálních službách APSS ČR dostávají časopis v rámci členství.

Pro Českou republiku objednávejte na www.send.cz, tel. 777 333 370

Pro Slovenskou republiku objednávejte na www.press.sk, tel. +421 02/67201951-53

www.listysp.cz

Editorial

Milí čtenáři,

když jsem přemýšlela nad tématem svého editoria pro zimní číslo Listů sociální práce, které právě držíte ve svých rukou, vzpomněla jsem si na nedávný rozhovor s Pavlou Kodymovou, která své studenty vede k tomu, aby v rámci jednoho předmětu na vysoké škole vyhledali ve svém okolí sociálního pracovníka, který působil v oblasti sociální práce před rokem 1989, a udělali s ním rozhovor. Přišlo mi to jako velice zajímavý způsob, jak seznámit budoucí sociální pracovníky s tím, jak to v praxi dříve chodilo. Získané příklady řešení, která jejich předchůdci používali, aby se vypořádali s problémy klientů či faktory limitujícími jejich profesi, je pak mohou inspirovat k případným inovacím při řešení problémů lidí, jež se v současné době ocitli v nepříznivé životní situaci. Samozřejmě nejsem studentem a někteří na to mohou mít odlišný pohled, protože jako první mě napadlo, jak asi mám najít sociálního pracovníka, kterému bude někdy i 80 let. Copak jsem Columbo? Na druhou stranu je to ale přiležitost naučit se vyhledávat informace a pracovat s nimi, nebýt jen pasivní příjemce informací, ale zapojit vlastní rozum a najít řešení. A také si uvědomit a zamyslet se nad tím, co pro tuto profesi vybojovali. To si myslím, že je velice podstatné pro práci sociálních pracovníků, kteří již tradičně při řešení nepříznivých životních situací klientů nedostávají a ani dostávat nemohou vše na zlatém podnosu, a proto musí překonávat překážky a někdy se téměř měnit v detektivy, aby získali informace potřebné k dalším krokům.

Současný boj s koronavirem se také zapíše do historie a budoucí pracovníci budou za pár desítek let hledat inspiraci v tom, jak jste vy bojovali a vybojovali pro své klienty, pro lidi v nesnázi a často v bezvýchodných situacích cestu ven.

Ted' v době adventu, vánočních svátků, kdy mohou lidé propadat depresím více než kdy jindy, jste to vy, o něž se mohou opřít. Nezapomínejte však také sami na sebe a na své potřeby. Staňte se každý z vás na chvíli sám sobě svým klientem a pečujte o sebe se stejnou pozorností.

Přeji vám, abyste prožili vánoční svátky v klidu a pohodě se svými blízkými a rodinami, a i v příštím roce se budu těšit na setkávání při čtení Listů sociální práce.

Ing. Petra Cibulková
šéfredaktorka

Úvodník

Vážení a milí sociální pracovníci, kolegové,

dovolte mi v úvodu tohoto čísla trochu bilancovat. Blíží se konec roku 2021 a čeká nás rok nový, rok 2022. Ten letošní rok si řada z nás představovala jinak. Realita nás v mnohém zaskočila a bylo nutné hledat nové cesty, které by vedly k naplnění našich již tak složitých úkolů. Celým rokem se proloupla událost, kterou jsme si zvykli vnímat jen na úrovni sci-fi knih a filmů. Celou planetu zasáhla pandemie onemocnění covid-19. Vy, sociální pracovníci, jste společnosti ukázali, že jste její neodmyslitelnou součástí. Zdravotníci a záchranáři bojovali v nemocnicích a vy v terénu následně řešili, co dál se životy, které pandemie změnila. Jak pomoci rodinám, které pečují o své seniory a zároveň na ně padá tíha opatření, kdy se jejich příjmy tenčí. Vyřizovali jste řadu dokumentů pro samoživitele, kteří museli vyřešit, jak zaopatřit děti kvůli zavřeným školám, ztrátu pracovních míst a měli strach z nemoci, která řadu rodin postihla fatálně, kdy jejich blízcí odešli navždy. Když vám zbyla volná chvilka, chodili jste nakupovat seniorům, rozdávali roušky, registrovali občany k vakcinaci a učili se zajistit své služby ideálně bezkontaktně. A právě v těchto situacích jsme zjistili, jak důležitý je pro nás osobní kontakt. Díky internetu lze zvládat řadu věcí tzv. on-line, ale práce sociálního pracovníka je práce s člověkem, nikoliv s on-line avatary. Potřebujeme vidět naše klienty, sdílet s nimi jejich pocity a hledat řešení, která by jim nejvíc vyhovovala. Přestože poděkování přicházela sporadicky, věřte mi, že jste byli a stále jste hrdiny všedních dní pro rodiny, které propadaly pocitu, že řešení neexistují.

S koncem roku vyhlížíme i ten nový. Kládeme si otázku, jaký bude, a doufáme, že bude lepší než ten uplynulý. Méně hektický, více předvídatelný. Vy, sociální pracovníci, máte o malou vrásku na čele víc, protože zprávy o ekonomické, energetické a zdravotní krizi vás vedou k úvahám, že opět přibude rodin, které budou potřebovat vaši pomoc. V sociálních službách je cítit nervozita, zda bude dostatek zdrojů na financování péče o klienty těchto služeb. Doufám, že i tyto krize zvládneme. Každá z nich má šanci nás posunout k uvědomění si, že pomáhat lidem je krásná práce, a díky vám je společnost lepší. Rok 2022 nebude rokem jednoduchým, bezstarostným, ale doufejme, že bude rokem klidnějším. Vy, sociální pracovníci, víte lépe než kdokoli jiný, že řešení lze najít vždy, jen cesta k cíli bývá občas složitá.

Úvodník píšu těsně před Vánoce a přemýšlím, co bych vám nadělila pod stromeček, kdyby to bylo v mých silách. Asi by to bylo bezpečí. Pocit jistoty při vaší práci. Ráda bych nadělila sílu, optimismus a radost, kterou pro svou práci potřebujete. V této profesi totiž uspějí jen ti nejlepší. Jste elitou společnosti, která si jako cíl svého profesního života zvolila pomáhat, což je to nejcennější, co si lidé mohou darovat.

Závěrem mi dovolte poděkovat vám za vaši práci. Děkuji za to, že jste empatičtí, skromní, pokorní ke své profesi a neuvěřitelně pilní. Jeden řádek díky je málo, a tak vám děkuji těmito řádky za všechny klienty, kterým pomáháte, za politiky, kteří na vás zapomínají, za společnost, která vás vnímá jako samozřejmost. Děkuji a přeji jen a jen to nejlepší.

Mgr. Petra Zimmerlová, Ph.D.

Dobrá praxe multidisciplinární spolupráce v oblasti péče o ohrožené děti a jejich rodiny

Tento článek popisuje vytváření multidisciplinární spolupráce mezi odborníky, kteří pracují s ohroženými dětmi a jejich rodinami, jež vznikla v rámci realizace projektu Multidisciplinární praxe pro ohrožené děti. Multidisciplinarita je popisována optikou sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. V první části osvětlujeme východiska a kontext vzniku projektu. Dále popisujeme dobrou praxi prostřednictvím jednotlivých aktivit a zároveň se zabýváme limity a riziky uplatnění multidisciplinarity v současném nastavení sociálně-právní ochrany dětí.

*Text: Mgr. Zuzana Gheza
a Mgr. Vladimíra Suchancová,
pracovnice Centra pro ohroženou
rodinu, Ratolest Brno*

Cílem sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (dále jen SAS) je podpora rodiny v tom, aby co nejvíce samostatně vytvářely podnětné a bezpečné prostředí pro zdravý vývoj a růst svých dětí. Služba pracuje s klienty, s rodiči i s dětmi, v jejich přirozeném prostředí, s intenzitou zpravidla jednou týdně. Během spolupráce získává služba komplexní pohled na životní situaci rodiny skrze mapování jejich potřeb.

Rodiny, které se SAS spolupracují, se často potýkají s více **obtížnými životními situacemi najednou**. Jsou to např. nezvládnutí výchovy a péče o děti, neplnění školní docházky, nevyhovující bytové podmínky, nedostatek financí, zdravotní problémy některého z členů rodiny atd. V rodinách se mohou kumulovat různé sociálně nežádoucí jevy (např. týrání, zanedbávání nebo zneužívání dětí, kriminalita, domácí násilí, sebevražedné tendence, závislosti apod.). Děti často nemají navázanou bezpečnou citovou vazbu a musí se vyrovnávat s vývojovými traumaty. Pokud v rodině nedojde k nějaké výrazné změně, přenášejí se často tyto jevy na další generace.

Děti vyrůstající v těchto rodinách označuje Zákon o sociálně-právní ochraně dětí jako ohrožené, a stávají se proto klienty orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Zde se cílové skupiny SAS a OSPOD prolínají. Z tohoto důvodu je nutné, aby SAS a OSPOD úzce spolupracovaly. Tato spolupráce musí být zároveň metodicky ukotvená.

V rámci prvního realizovaného projektu **Sítování pro rodiny** jsme se proto zaměřili na metodické nastavení a prohloubení spolupráce SAS a OSPOD v rámci

města Brna. V průběhu realizace projektu jsme si uvědomili, že pokud chceme dospět ke skutečně efektivnímu řešení životní situace rodiny, je nezbytné zapojit do spolupráce další odborníky. Aktéři, kteří pracují s ohroženými dětmi, totiž působí v několika resortech (sociální věci, zdravotnictví, školství, justice, vnitro) a neexistuje mezi nimi systematické a fungující pevné propojení, které by zajišťovalo účinnou, koordinovanou, a v případě potřeby rychlou pomoc.

Z tohoto důvodu navazující projekt **Multidisciplinární praxe pro ohrožené děti** zapojuje další odborníky působící v několika resortech (sociální věci, zdravotnictví, školství, justice, vnitro), jejichž spolupráce přispěje k včasné a efektivní pomoci při řešení konkrétních případů ohrožených dětí a jejich rodin.

Odborníci a odbornice se setkávají na různorodých aktivitách v rámci projektu, kde společně hledají možnosti řešení aktuálních případů někoho z kolegů, nebo sdílují své postupy na konkrétních modelových situacích klientů, které vycházejí přímo z jejich praxe.

Účastníci mají v rámci aktivit možnost sdílet svoje pohledy, dobrou praxi, vyjasňovat si, „co funguje a co nefunguje“ a kde jsou „hluchá místa“, mají možnost si vzájemně vyjasnit svoje kompetence a role nejen v daném konkrétním případě, ale i pro další spolupráci.

Předpokládáme, že jednotlivé nástroje spolupráce povedou ke sladování postupů mezi zapojenými odborníky při práci s ohroženými dětmi a jejich rodinami, a v konečném důsledku i k efektivnější a včasější podpoře ohrožených dětí a jejich rodin.

TVORBA MULTIDISCIPLINÁRNÍ SÍTĚ

V první fázi projektu jsme vytvářeli multidisciplinární síť pro ohrožené děti

a jejich rodiny v rámci Brna. OSPOD byly osloveny plošně, tzn. všechny městské části. Následně jsme si vytypovali odborníky z různých resortů (sociální práce, zdravotnictví, školství, justice, vnitro), kteří pracují s ohroženými dětmi, zjišťovali jsme jejich zájem, očekávání, vytíženost a také jsme se ptali, kdo další by z jejich pohledu měl být součástí multidisciplinární sítě.

Devatenáct z třidvaceti oslovených OSPOD v rámci města Brna projevilo zájem účastnit se aktivit v rámci projektu.

Spolupráci se nám podařilo navázat s odborníky z různých resortů:

- **Resort justice:** státní zástupce v opatrovnických řízeních s přesahem do trestního řízení.
- **Resort vnitro:** zástupci Policie České republiky (dále jen PČR); hlavní překážkou v zachování anonymity účasti zástupců PČR na multidisciplinárních setkáních bylo, že pokud jsou v kauzistice uvedeny skutečnosti, které vedou k domněnce, že by mohl být spáchán trestný čin, mají orgány v trestním řízení povinnost zahájit úkony v trestním řízení. Nebylo by tedy možné zachovat bezpečný prostor pro nositele případu, kdy kauzistiky jsou anonymizovány. Nakonec se jejich účast podařilo vyjednat s tím, že všichni účastníci setkání budou informováni o povinnosti orgánů činných v trestním řízení zahájit trestní stíhání v případě, že se dozví o spáchání trestného činu.
- **Resort sociální práce:** sociální pracovníci, psychologové a terapeuti z různých soc. služeb, např. SAS, zařízení pro krizovou pomoc, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, terapeutické centrum a jiné.
- **Resort zdravotnictví:** sociální pracovníci, kliničtí psychologové, psychiatři, psychiatrické sestry ze zdravotnických zařízení (porodnice, dětské nemocnice) a zdravotně-sociálních služeb (Centrum duševního zdraví – dále jen CDZ).
- **Resort školství:** školní psychologové, sociální nebo speciální pedagogové a další pedagogičtí pracovníci. Oslovení pracovníci vítali možnost setkání s odborníky z jiných oblastí. Uváděli, že nemají mnoho příležitostí setkat se

s pracovníky OSPOD. Zmiňovali nedostatek informací o fungování a kompetencích OSPOD a o tom, co se bude dít, pokud např. „nahlásí“ rodinu na OSPOD.

▪ **Další odborníci:** právníci, vysokoškolská pedagogové, bytový ombudsman, Probační a mediační služba, střediska výchovné péče, Úřad práce ČR a jiné.

V rámci síťování se nám nepodařilo získat pro spolupráci zástupce **soudců a pediatriů**. Oslovení pediatrii uváděli jako důvod nezapojení se do projektu zejména svou časovou vytížeností. Oslovení soudci působící v rámci opatrovnických řízení se rozhodli nezapojit zejména z důvodu zachování principu nestrannosti a nezávislosti. I přesto se domníváme, že existuje způsob, jak soudce do multidisciplinární spolupráce zapojit, aniž by byly tyto principy porušeny. Bylo by možné např. soudce zapojit do aktivit, kde se řeší pouze modelové situace, kde by se mohli seznámit s pohledy dalších odborníků, k čemuž nemají běžně příležitost. Nezapojením soudců tedy došlo k tomu, že vypadl pohled významného aktéra, který má ale zároveň zásadní kompetence a vliv na další život ohrožených rodin.

Absence pediatrii v multidisciplinární síti vnímáme jako problém, neboť jsou to právě oni, kteří se mohou jako první setkat se závažnou situací, která ovlivňuje dítě. Zároveň mají o dítěti a rodině hodně informací, které mají dlouhodobý charakter; vnímáme jako velmi žádoucí, aby byli součástí sítě. Zkušenost ze zahraničí, např. integrovaný sociálně-zdravotní systém v Itálii (přednáška Danieli Vidoni z Terstu, které se náš tým zúčastnil), nám ukazuje výhody a nezbytnost tohoto zapojení pediatrii.

NÁSTROJE MULTIDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE

1. Workshop pro odborníky

Jde o příležitost sladit postupy aktérů sítě (kteří se běžně na odborných setkáních nepotkávají) na příkladech modelových situací vycházejících z praxe. Aktéři měli možnost vzájemně si vyjasnit kompetence a role v rámci své odbornosti a pokusit se metodicky nastavit spolupráci v kontextu dané problematiky. Workshop obsahoval témata, při nichž je nezbytná koordinovaná spolupráce, např. „Na alkoholu závislý rodič v rámci OSPOD“. S výstupy byli formou metodiky seznámeni i odborníci, kteří se setkání nezúčastnili.

2. Interdisciplinární skupina

Má za cíl hledání metodických postupů práce s využitím různých pohledů zapojených odborníků. Aktéři sítě mají možnost přinést aktuální „živý“ případ

a hledat řešení s pomocí dalších odborníků, kteří nejsou do případu nijak zapojeni. Během realizace vyplynulo, že tím, kdo případ do skupiny přináší, by měl být OSPOD, který má komplexní informace o životní situaci ohroženého dítěte, a koordinuje a plánuje tak další postup.

Hlavním přínosem je získání nových náhledů na situaci od odborníků, kteří nejsou v případě nijak angažováni, ale mají zkušenosti s danou problematikou; mohou tedy přinést „nové světlo“ do případu. Nositel případu odchází s konkrétními návrhy, jak v případě dále postupovat a případně koho dalšího přizvat ke spolupráci. Pro kvalitu IDS je nutné zajistit odborníky z klíčových oblastí potřebných pro řešení daného případu. Překážkou pro aktivní zapojení pracovníků OSPOD může být obava, že dojde ke kritice jeho pracovních postupů.

PŘÍKLAD KAZUISTIKY

Z INTERDISCIPLINÁRNÍ SKUPINY

Rodinu tvoří matka, tři děti (6, 4, 3 roky) a partner matky, který není otcem žádného z dětí. Biologický otec dětí zemřel. Krátce potom, co s nimi současný partner začal sdílet společnou domácnost, MŠ nahlásila OSPOD, že dvě starší děti přišly do školky viditelně zbité, měly podlitiny na hýždích. OSPOD pracovnice podala následně trestní oznámení na PČR a zapojila do řešení situace v rodině SAS. I když se matka s partnerem od posledního incidentu fyzickým trestům vyhýbali, z pozorování SAS vyplynulo, že mají na děti nepřiměřená očekávání a prioritou ve výchově je naprostá poslušnost. Tu si u dětí vynucují nadměrným používáním trestů. Dle slov rodičů jsou fyzické tresty přirozenou součástí výchovy, kterou oni sami zažili ve svém dětství.

Cílem setkání z hlediska OSPOD bylo získání podnětů a pohledů z praxe, které by mohly být uplatněny v další práci s rodinou. Byli přizváni v případě nezapojení odborníci: dětský psycholog/terapeut, zástupce jiného OSPOD, SAS, zástupce MŠ.

Pro OSPOD bylo důležité slyšet od ostatních odborníků, jaká vnímají v tomto případě rizika vzhledem k nenaplňování potřeb dětí. Společně diskutovali např. o tom, jak poznat a předejít týrání (ať už na fyzické, nebo psychické rovině), jak motivovat matku a partnera ke spolupráci, jak funguje nařízená spolupráce se sociální službou, kdo a kdy si může vyžádat znalecké posudky na syndrom CAN.

Hlavními výstupy setkání byly:

a) Vytvoření funkční podpůrné sítě pro rodinu s využitím nástroje případových setkání. Kromě případové konference se nabízí i varianta interaktivní případové konference nebo rodinného setkání.

b) Využití dalších kompetencí OSPOD, jako je: návrh k soudu na výchovné opatření – dohled, návrh na vypracování znaleckého posudku, zda u dětí není již syndrom CAN a na rodičovskou způsobilost matky.

c) Větší zapojení pediatrii, která bude OSPOD informovat o případných změnách ve zdravotním stavu dětí.

3. Expertní případové setkání

Účastní se odborníci zapojení do konkrétního případu. Zde je nositelem případu vždy OSPOD. Tento nástroj lze využít hlavně v situacích, kdy je potřeba:

- rychle reagovat na krizovou situaci v rodině (koordináční setkání);
- hledat možnosti řešení s odborníky zapojenými do případu v situaci, která je dlouhodobě špatná a nikam se neposouvá;
- OSPOD chce zrevidovat dosavadní postup a zároveň získat komplexní pohled skrze různé odborníky zapojené do případu.

Po každém expertním případovém setkání je nutné zvolit vhodný participativní nástroj (interaktivní případové konference, případové konference, rodinné setkání apod.), kterým zajistíme ovlivnění klienta při řešení jeho vlastní životní situace. V rámci expertního případového setkání by nemělo docházet k plánování postupu pouze odborníky a řešení životní situace klienta bez jeho zapojení. Je potřeba myslet na to, že expertem na svoji životní situaci je vždy klient.

PŘÍKLAD KAZUISTIKY

Z EXPERTNÍHO PŘÍPADOVÉHO SETKÁNÍ

Dcera (14 let) je v péči otce. Je v pravidelném a častém kontaktu se svojí matkou, která trpí neléčeným duševním onemocněním a zároveň odmítá jakoukoliv léčbu a spolupráci. Dcera se v nedávné době vrátila z pobytu v psychiatrické nemocnici, kam byla odeslána svým psychiatrem. Do spolupráce s rodinou bylo průběžně zapojeno mnoho odborníků: Klíčový pracovník OSPOD, který měl nově vzhledem k výchovným problémům dívky předat případ kurátorovi pro děti a mládež, SAS, školní psycholog, dětský psychiatr. OSPOD jako svolavatel hledal rovněž vhodnou podporu matky. Proto byl přizván zástupce CDZ. OSPOD inicioval expertní případové setkání.

Případová konference nebyla svolána, protože matka od začátku odmítala účast, což pravděpodobně souviselo s nedostatkem náhledu na svůj zdravotní stav. Zároveň byla její účast na PK velmi důležitá.

Cílem setkání odborníků bylo sjednocení pohledů na životní situaci rodiny a vytvoření funkční a propojené sítě podpory pro rodinu, zejména v oblasti duševního zdraví.

Výstupem setkání bylo následující:

- a) Podpora matky – pracovnice OSPOD dostala informace o tom, jak funguje CDZ, ujasnila si, zda by to byla vhodná služba pro matku. Po expertním setkání proběhlo trojstranné setkání na OSPOD, kde byla matce nabídnuta podpora od CDZ.
- b) Podpora vztahu otce a dcery – OSPOD nabídne společné terapie dceři a otci, která může být realizována přes organizaci Práh jižní Morava.
- c) Podpora pro odborníky – domluvení společné supervize pro odborníky.

4. Případové konference / Interaktivní případové konference

Participativní nástroj případové (dále jen PK) konference byl již odbornou literaturou mnohokrát zpracován. Proto zde zmiňujeme např. definici organizace Rozum a cit: „Případová konference je plánovaná a koordinovaná společně

setkání všech, kteří představují, nebo mohou představovat, podpůrnou síť pro dítě a jeho rodinu. Cílem PK je výměna informací, zhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, hledání optimálního řešení a plánování společného postupu, který povede k naplnění potřeb dítěte.“

V rámci multidisciplinární spolupráce považujeme za významné zmínit, že pro hladký průběh organizace a realizace PK, který zajistí bezpečný prostor pro klienty, je nezbytné, aby jak svolavatel (OSPOD), tak i organizátor znali a přijali principy případové konference. Zde se nám osvědčilo mít je sepsané a vyjednat je s OSPOD dříve, než přistoupíme k samotné organizaci.

Zároveň zastáváme názor, že by v co největší možné míře měl být využíván nástroj IPK, které činí z dítěte nejvýznamnějšího účastníka.

ZÁVĚR

Odborný diskurz již přijal za svou myšlenku, že multidisciplinární praxe je s ohledem na komplexnost problematiky práce s ohroženými dětmi jediným možným nástrojem. To znamená, že životní

situaci rodiny je možné nahlédnout z více úhlů a v jednotlivých oblastech s rodinou efektivně spolupracovat. Jako hlavní slabinu vnímáme, že tato spolupráce není institucionalizovaná. Její funkčnost není institucionalizovaná. Její funkčnost spočívá především na osobních vazbách mezi jednotlivými aktéry, což zároveň ohrožuje její kontinuitu. Zároveň existují obory, kde je motivace účastnit se multidisciplinární spolupráce nižší, co snižuje její efektivitu.

Naopak jako jednoznačně funkční se ukázalo: zmapování možných cest v konkrétních případech OSPOD pracovníků, přiznat rodinám roli expertů na svou vlastní životní situaci skrze využívání participativních nástrojů (PK/IPK) a rovněž metodické sladování postupů v oblastech, které se v sociálně-právní ochraně dětí opakují.

Tento text vznikl jako součást projektu „Multidisciplinární praxe pro ohrožené děti“, reg. č. CZ.03.2.X/0.0/0.0/17_076/0011443. Projekt byl finančně podpořen ze zdrojů Evropského sociálního fondu EU, z rozpočtu ČR v rámci Operačního programu zaměstnanost.

INZERCE

Supervize
v sociálních a zdravotních službách

doc. PhDr. Adéla Mojžíšová, Ph.D.

- skupinová supervize
- týmová supervize
- case management v sociální práci
- koučování
- moderace případových konferencí
- individuální supervize

www.adelamojzisova.cz
Tel. 606 827 545

Role sociálního pracovníka při sociální práci na obcích

Jakkoli je role sociálního pracovníka na úřadu obce formálně jasně definovaná, její vnímání v širší společenské diskuzi je nutně podmíněno postavením vnějšího, či vnitřního pozorovatele. To vede k rozporu ve všeobecném vnímání této role na straně jedné a reálného postavení na straně druhé. Článek představuje různé úhly pohledu na roli sociálního pracovníka obcí a poskytuje zamyšlení nad komplexností jeho role ve výkonu sociální práce.

Text: Mgr. Lenka Soukopová, sociální pracovníce, koordinátorka pro Bezbariérovou Olomouc

KOMPLEXNOST ROLE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA OBCE

Z odborných pozic jsou sociální pracovníci na obcích vnímáni jako standardní sociální pracovníci řídící se příslušnými právními předpisy a, s přihlédnutím k jistým širším kompetencím a oblastem působnosti daných specifickou pozicí sociální práce na obecních úřadech (starost o všechny občany obce vs. starost o klienty jednoho zařízení), se jádrem výkonu sociální práce významně neliší od sociálních pracovníků např. v sociálních službách. Z pohledu nezaujaté laické, ale překvapivě často též odborné veřejnosti mohou být někdy zaměňováni buď za pracovníky v sociálních službách, či za úředníky z pohledu veřejnosti odtržené od reality, sedící na úřadě za stolem a vyřizující klientům např. sociální dávky. Z pohledu zaujaté veřejnosti, která přišla do přímého styku např. s terénním pracovníkem, jsou nezřídka chápáni jako všehoschopní úředníci s neomezenými kompetencemi, kteří „vše zařídí a vykomunikují“. Pohledem reálné praxe se vlivem odlišných pohledů sociální pracovníci obcí dostávají do situací, kdy jsou nuceni balancovat na hraně pravomocí, povinností a etiky a zároveň vyrovnávat obyčejnou lidskost s profesionálním odstupem. To vše v praxi, ve které zpravidla přichází do styku s klienty v nepříznivé životní situaci mezi prvními a nabízí jim podporu a poradenství. Z výše uvedeného je možné sociální pracovníky obcí vnímat jako bojovníky první linie sociální práce, dennodenně balancující nad hranou (ne)profesionální propasti. Žádný z uvedených pohledů na osobu sociálního pracovníka obce nicméně není chybný, ale je neúplný a ovlivněný postavením pozorovatele.

Běžná formální činnost sociálního pracovníka na obci je vymezena zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.¹

Sociální pracovník provádí standardní sociální šetření, depistáž, zabezpečuje sociální agendu, poskytuje sociálně-právní poradenství, provádí analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb. Zákon přímo sociálním pracovníkům obcí ukládá vést *Standardizovaný záznam sociálního pracovníka*, který lze přirovnat k *Individuálnímu plánu klienta sociálních služeb*. V záznamu je zachycen průběh práce s klientem, činnosti, které pracovník vykonává ve snaze zlepšit nepříznivou životní situaci klienta, rozsah těchto činností a další informace o klientovi a jeho životní situaci. Zjednodušeně řečeno, pracovník plní svou roli sociálního pracovníka.

Je zjevné, že sociální pracovník obce ve formální rovině neplní pouze jednu roli, ale celou řadu rolí, které se vzájemně doplňují, ale mohou se dostávat i do rozporu. Při sociálním šetření sociální pracovník s klientem mapuje klientovu životní situaci, jeho potřeby a zdroje, stanovuje s klientem cíle spolupráce a kroky vedoucí ke zlepšení jeho životní situace. Můžeme tedy mluvit o roli sociálního pracovníka jako jakéhosi „mapovače“, což vyžaduje nejen odborné znalosti sociální práce, ale také základy psychologie a správního aj. práva. Sociální pracovník musí mít rovněž přehled o síti organizací sociálních aj. služeb v dané obci a okolí, aby dokázal vhodně zacílit počínající pomoc klientovi. Při poskytování sociálního poradenství je pak sociální pracovník klientem nejčastěji vnímán jako odborník na danou problematiku, je klientovým poradcem, průvodcem, dalo by se říci, že do značné míry plní roli „mentora, rádce“. Přestože nemůže ze zákona poskytovat např. práv-

ní poradenství a nemůže za klienta řešit jeho ekonomické problémy, měl by mít základní přehled z mnoha oblastí typicky se vyskytujících u klientů, a to pro potřeby poskytnutí vhodné podpory a odkázání klienta na příslušnou pomoc.

Jakožto zaměstnanec obce, na rozdíl od sociálních pracovníků v sociálních službách, je sociální pracovník povinen řídit se při své práci, kromě legislativy vztahující se k sociální práci, také zákonem č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků², který úředníkům ukládá prokázat zvláštní odbornou způsobilost pro výkon veřejné správy, vnitřními předpisy dané obce a dalšími předpisy a metodickými pokyny. Tato skutečnost klade další nároky na znalosti a dovednosti pracovníka pro výkon sociální práce na obci. Důležité také je, že povinnosti plynoucí z tohoto právního rámce se promítají i v přístupu ke klientům a pracovník se může potýkat se střetem hodnot sama sebe coby sociálního pracovníka a coby úředníka obce. Tato problematika úzce souvisí s etikou sociální práce a profesní identitou. Sociální pracovník by měl při své práci s klienty reflektovat hodnotový rámec sociální práce tak, aby mohl účinně podporovat klienta při zlepšování jeho životní situace a byl skutečně pomáhajícím profesionálem, a přitom aby současně nepřekračoval své kompetence a neporušoval etiku úředníka obce. K obrazu sociálního pracovníka tedy přibývá další komplexní role, a to role úředníka.

V neformální rovině působení v profesi sociálního pracovníka obce je neopomenutelným a stěžejním rámcem, který dále určuje jeho roli či role, vztahová oblast, a to nejen s klientem, ale i s dalšími zapojenými osobami, které mají zájem na řešení nepříznivé sociální situace klienta. Právě vztah a nastavení hranic s klientem jsou určující pro vymezení role sociálního pracovníka. Pro mnohé klienty sociální práce, např. pro klienty seniorského věku nebo klienty se zdravotním znevýhodněním, je role sociálního pracovníka obce nesporně uchopitelná. Často mají představu, že sociální pracovník obce, tedy

¹ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Zakon_o_sociálních_sluzbach-stav_k_1_10_2017.pdf/a538a1ee-153e-a989-b2b5-c62ae97d5262.

² Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-312>.

úředník obce, jim bude určovat, co mají pro zlepšení své životní situace udělat, bude jejich kroky kontrolovat a dohlížet na ně. Pro navázání efektivní spolupráce je při prvním sociálním setkání nezbytné klientům vysvětlit, jaké jsou kompetence sociálního pracovníka-úředníka, v jakých oblastech a jakým způsobem jim může poskytnout poradenství či jinou formu podpory, a jakými pravidly se bude spolupráce řídit. Sociální pracovník předchází situacím, kdy po něm klient bude požadovat činnosti, které již přesahují rámec jeho kompetencí. I přesto se nezřídky dostává do situací, kdy svou činností ve prospěch klienta balancuje na hraně kompetencí, povinností nebo etiky.

V praxi jsme schopni doložit kazuistiku případu práce s osamoceným klientem seniorského věku, který se kvůli dlouhodobě nepříznivému psychickému stavu dostal do situace, že ho někdo podvedl a on podepsal darovací smlouvu, kterou převedl svůj dům téměř neznámému člověku. Díky vybudovanému vztahu s klientem se sociálnímu pracovníkovi podaří rozklíčovat, kdo klienta takto podvedl, a zjistit další okolnosti. Stojí však před zásadním rozhodnutím. Má řešení této situace nechat pouze na klientovi, nebo má do situace zasáhnout a začít činit kroky v jeho prospěch? Zná klientův duševní stav i jeho schopnosti, zvažuje, zda se ještě jedná o sociální práci. Ví, že pokud rychle nezačne jednat, řešení celé situace bude komplikované a s nejistým výsledkem. I když se jedná o právní problematiku, sociální pracovník po vyhodnocení situace zaujímá roli obhájce klienta (ne právně, ale podpůrně) a ve prospěch klienta a s jeho souhlasem začne činit potřebné kroky. Součástí vyhodnocení situace byla i konzultace s právníkem a skutečnost, že celý proces podepsání darovací smlouvy a podání žádosti o změnu vlastnického práva na katastrálním úřadu proběhl během pouhých tří dní. Právě na doporučení právníka byly další kroky realizovány bez odkladu. Sociální pracovník tedy následně spolupracuje s Policií ČR, později i se samotnými osobami, které klienta podvedly. Případ nakonec díky úsilí zapojených subjektů končí dobře, klient o dům nepřijde. Avšak při zpětné sebereflexi a konzultaci s kolegy na obci je pracovník konfrontován s faktem, že ne všichni kolegové by se zachovali stejně. Každý z kolegů na případ nahlíží z jiného úhlu pohledu. Někdo by jednal obdobně, jiný by se tímto nezabýval a pouze řešil následky tohoto jednání klienta. Konečný výsledek by byl velmi nevýhodný a subjektivně značně nespravedlivý vůči klientovi, který by se tak vlastní vinou dostal do obtížně řešitelné

životní situace. Sociální pracovník by se však nemusel pohybovat na hraně svých povinností a kompetencí.

Při spolupráci s klientem je klíčové, aby klient pochopil, že nositelem změny je vždy on sám a sociální pracovník je jeho podporovatel, průvodce, poradce, nikoli kontrolor. Záleží tedy na klientovi samotném, zda a jakým způsobem se rozhodne svou životní situaci změnit. Tato skutečnost může vést ke zvýšení míry ochoty klienta spolupracovat se sociálním pracovníkem, zejména je-li s klientem zahá-

Opět lze odkázat na případ, kdy sociální pracovník obce poskytoval osobě se zdravotním postižením odborné sociální poradenství v oblasti příspěvku na bydlení. Pomohl s vyplněním žádosti a přípravou potřebných dokumentů. I přes neúplnost dokumentů klient žádost o příspěvek na bydlení podal. Úřad práce následně klienta opakovaně vyzýval k doplnění chybějících dokumentů nebo k podání vysvětlení. Klient vždy kontaktoval sociálního pracovníka obce, aby mu výzvu pomohl vyřešit. Pracovník několikrát

Je zjevné, že sociální pracovník obce ve formální rovině neplní pouze jednu roli, ale celou řadu rolí, které se vzájemně doplňují, ale mohou se dostávat i do rozporu.

jena spolupráce na podnět třetí osoby. Sociální pracovník na obci se však často setkává i s klienty, kteří mají tendenci zaujmout vůči pomoci pasivní roli. Spoléhají na sociálního pracovníka, který pro ně vše zařídí, zajde, kam je třeba, zavolá, přinese, vyplní atd. V praxi se setkáváme se sociálními pracovníky, kteří tohle vše ochotně pro klienty vykonávají. Mají dobrý pocit, že klientovi pomáhají, a jsou spokojeni, protože budou vykazovat velký rozsah práce. Sociální práce s klientem ovšem nemá a v dlouhodobé perspektivě nemůže být postavena na kvantitě, ale kvalitě. Takto pojatá role sociálního pracovníka neodpovídá základním hodnotám sociální práce a vytváří mezi klientem a sociálním pracovníkem nezdravý vztah závislosti.

kontaktoval zodpovědnou osobu na úřadu práce, aby doplnil chybějící informace. V dalších obdobích se situace v podstatě opakovala. Ani na výzvu pracovníka nebyl klient schopen kontaktovat samostatně např. dodavatele energií kvůli chybějícímu vyúčtování, potvrzení přijatých plateb aj. Pracovník se ocitl v situaci, kdy by při absenci pomoci klient o příspěvek přišel a výrazně by se zhoršila jeho celková životní situace. Při pomoci si byl ale pracovník vědom, že klient je pouze „pohodlný“ a spoléhá se plně na pomoc pracovníka. V dalších obdobích bylo na tomto s klientem pracováno, aby nabyl větší samostatnosti při podání žádosti o příspěvek. Naplněna byla role sociálního pracovníka obce jako „mentora“ klienta na cestě k osamostatnění.

Sociální práce na obci je specifická mj. tím, že spolupráce s klientem je navázána i ve chvíli, kdy si ji tento klient sám nevyžádá. Jedná se o případy, kdy se na sociálního pracovníka obce obrátí rodinný příslušník, zástupce obce, sousedé, Policie ČR nebo jiný subjekt. Zpravidla se potom jedná o klienta, se kterým je obtížné navázat spolupráci, protože jeho problém označilo okolí, nikoli on sám. Na svou situaci nahlíží zkresleně. Při spolupráci s tímto typem klientů je sociální pracovník často postaven do protichůdných rolí. Okolí od něj očekává, že životní situaci klienta okamžitě vyřeší, nařídí mu, aby svou situaci řešil, s nadsázkou řečeno, aby „klienta naložil a odvezl jej pryč a postaral o něj“. Očekávání okolí však sociální pracovník nemůže nikdy naplnit. V případě spolupráce s klientem je pro pracovníka klíčové vybudovat s ním vztah založený na důvěře a přesvědčit jej, že je na jeho straně a jeho cílem je mu pouze nabídnout podporu k tomu, aby svou situaci mohl

Řešíte podobnou problematiku?

Pro příští číslo časopisu Listy sociální práce vyhlášíme téma Role sociálního pracovníka na obcích.

Podělte se se svými kolegy a kolegyněmi s dobrou, ale i špatnou praxí, jakým výzvám musíte čelit a jaké překážky zdolávat. Napište nám do redakce na e-mail sfredaktor@apsscr.cz.

S trochou nadsázky by se dalo hovořit o nežádoucí roli sociálního pracovníka jako pečovatele klienta, nikoliv podpůrce. Cílem sociální práce má být zplnomocňování klienta a rozvoj jeho kompetencí tak, aby byl schopen si v budoucnu své záležitosti obstarávat sám nebo jen s minimální podporou sociálního pracovníka.

zlepšit, pokud bude chtít. Náročnější situace nastávají ve chvíli, kdy řešení situace žádá rodinný příslušník, často z důvodu vyčerpávající péče. Sociální pracovník přichází nejen s podporou klienta samotného, ale nezdědka poskytuje psychologickou první pomoc právě pečujícím osobám, pakliže systémová podpora neformálních pečujících neexistuje.

Komplikovanost role sociálního pracovníka obce se naplno projevuje v období různých krizí. V dosud platné pandemické krizi, aniž by k tomu byli pracovníci vyškoleni, museli komunikovat se seniory potřebu dodržovat ochranná opatření, v pozdějších fázích i potřebu očkování. Vzhledem k blízkosti a navázaným vztahům se seniory tito častěji dají na slovo známého sociálního pracovníka než např. na slovo člena vlády, což opět kladlo výrazně vyšší nároky na přípravu sociálního pracovníka. Významně vyšší nároky na sociálního pracovníka klade též krize energetická, kdy pracovníci musí, opět aniž by k tomu byli proškoleni, dokázat vyhodnotit, zda senior či jiný klient může být ohrožen energetickou chudobou či se stát obětí nepoctivých obchodníků s energiemi, aby mu dokázal efektivně pomoci. Ze strany klientů je tato role sociálního pracovníka chápána jako samozřejmost, z profesionálního pohledu nikoli.

ZÁVĚR

Role sociálního pracovníka na obci je mnohdy zatížena nepochopením jak laickou, tak v některých případech i odbornou veřejností. Nesprávně je opomíjena komplexita jeho role, která vyžaduje nejen znalosti čistě formální, vztahující se k sociální práci jako takové, ev. k problematice správního práva a zákona o úřednících, ale rozsáhlejší znalosti z mnoha dalších oblastí, širší přehled o síti sociálních služeb v okolí a v neposlední řadě též ochotu pohybovat se na hraně etiky a profesionality sociálního pracovníka a úředníka ve snaze s klientem navázat kontakt a flexibilně mu pomoci. Zvládnutí komplexní role sociálního pracovníka obce nicméně vede k efektivnímu odhalování potřebných občanů v první linii sociální práce a jejich začleňování do systému sociální pomoci. Článek se snažil poukázat právě na komplexitu role sociálního pracovníka obce a na požadavky, které jsou na pracovníky kladeny, byť se následně tito pracovníci pohybují na pomezí svých kompetencí a potřeb klientů. Reálná praxe sociálních pracovníků obcí by měla být nedílnou součástí širší diskuze o zákonném rozšíření pravomocí a možností preventivního působení těchto pracovníků. ■

Proč standardizovat tísňovou péči?

Sociální služby jsou jedním z prostředků, kterými podporujeme kvalitu života u lidí s omezenou soběstačností. Nejsou prostředkem jediným. Velmi důležitý je podíl osob blízkých, neformálních pečovatелů. Optimální je společná, koordinovaná akce laiků a profesionálů. Jejich péče se může vzájemně doplňovat i inspirovat. Kdo jiný by o tom měl vědět více než sociální pracovníci. Každý den jsou na úřadech i v terénu konfrontováni s osudy seniorů nebo osob se zdravotním postižením. Každý den hledají personalizované optimum. Přitom musí zohlednit konkrétní situaci jednotlivce, okruhu jeho blízkých, možnosti neformální péče i dostupnost sociálních služeb. Na tomto místě chceme upozornit, že už řadu let mají laičtí neboli neformální a profesionální pečovatелé pomocníky v nových technologiích, kterým říkáme asistivní technologie. Tím pádem jsou to i pomocníci všech těch, kteří při sociální práci nebo jiné činnosti pomoc zprostředkují nebo vedou dialog s klienty a sociálními službami.

Text: RNDr. Jiří Schlanger, odborný garant projektu Standardizace tísňové péče a rozvoj dovedností pracovníků obecních úřadů v práci se seniory, se zaměřením na služby asistovaného života, člen Rady ústavu Výzkumného ústavu balneologického, v.v.i.; MgA. Jan Lorman, ředitel Gerontologického institutu, o. p. s.

První sociální službou a zatím jedinou, která je definována zákonem o sociálních službách, a přitom asistivní technologie používá, je tísňová péče. Právě tísňová péče se stává prubířským kamenem kvality sociálních služeb hned v několika dimenzích.

1. Podaří-li se nastavit pravidla pro tísňovou péči tak, aby byla tísňová péče skutečně službou zvyšující kvalitu života osob, na které je cílená, přispěje to k rozvoji kvalitních služeb asistovaného života. Perspektiva služby, její budoucnost je tedy jedna dimenze. Dáváme ji na první místo, i když formálně by měla být zařazena jako poslední. Protože však jsme na počátku obsahově významné debaty o standardech sociálních služeb, perspektiva je z tohoto hlediska velmi důležitá. Bez perspektivy služby nemá smysl řešit její kvalitu, tedy ani standard služby.

2. Druhá dimenze se týká obsahu služby tísňové péče. Z hlediska obsahu služby je název „tísňová“ péče trochu zavádějící. Vzbuzuje představu, že je k využití pouze ve chvíli tísně, zejména tísně nejvyšší, kdy jde tak zvané o život nebo přinejmenším o zdraví zásadním způsobem. Obsah tísňové péče však nemá být svázán s relativně málo pravděpodobnou epizodou fatálního ohrožení na životě

nebo zdraví. Obsah tísňové péče by měl být takový, že odstraňuje tíseň plynoucí z možného, byť třeba i malého rizika, ať se týká života a zdraví, ale i ostatních atributů života, které mají povahu rizika. Vztah poskytovatele sociální služby a klienta není v tísňové péči jednorázovou událostí vyjádřenou například stisknutím „panického“ tlačítka. Naopak, je to soubor, často pravidelných (nemusí být podmínkou), ale relativně častých projevů komunikace zástupce či zástupců poskytovatele služby a klienta. Frekvence může odpovídat míře rizika a obsah komunikace se může lišit právě dle rizika nebo dalších, pro kvalitu života jedince důležitých témat.

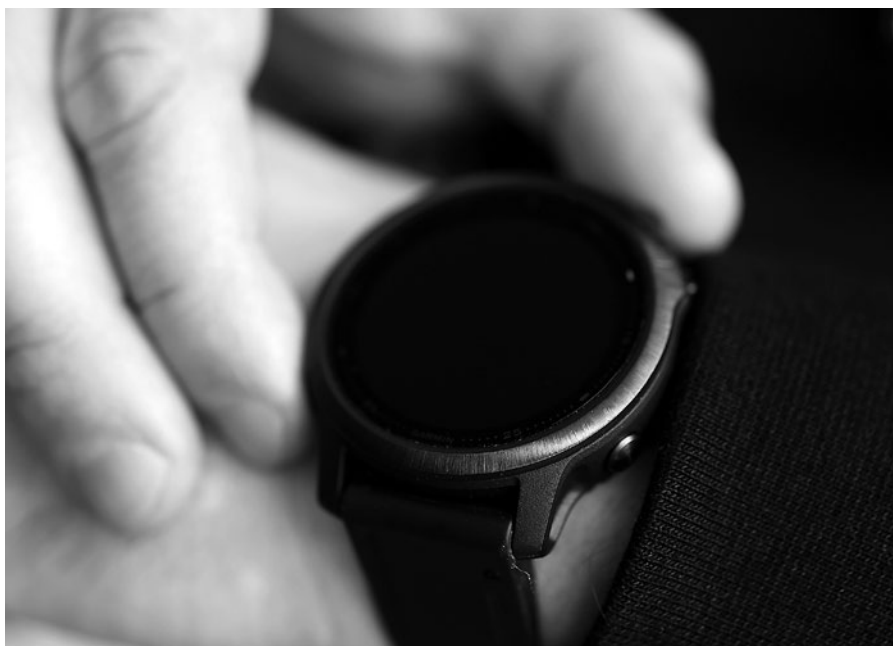
3. Třetí dimenze je forma komunikace. Je tu komunikace osobní, realizovaná návštěvami (a to nejen při sociálním šetření), komunikace zprostředkovaná jednoduchými i složitými technologiemi (komunikace telefonické nebo založené na přenosu dat) a monitoring klienta (monitoring se týká polohy, (ne)pohybu, základních vitálních funkcí, pohybových aktivit apod.).

4. Další velmi důležitou dimenzi tvoří osoby poskytovatele sociální služby. Jejich prostřednictvím je navazován vztah klienta a poskytovatele. Charakteristikou vztahu klienta k poskytovateli a jeho zástupcům, osobám, kteří se přímo podílejí na péči o klienta, musí být důvěra. Ta nevzniká automaticky, hlavně ne pouze podpisem smlouvy mezi poskytovatelem a klientem. Tu je třeba budovat a rozvíjet. Důvěra je velmi zásadním prvkem pro kvalitu života klienta, možná z hlediska sociální služby prvkem nejpodstatnějším. Pokud důvěřuji službě a lidem, kteří

ji garantují a poskytují, sdílím tím rizika, kvůli kterým službu poptávám a snižuji tím obavy a tíseň, kterou ve mne rizika vyvolávala. V podpoře důvěry mohou sehrát zásadní roli sociální pracovníci. Jsou to často právě oni, kteří vztah mezi klientem a poskytovatelem sociální služby zprostředkovali. Jsou to také sociální pracovníci, kteří musí reagovat na změnu situace klienta i na změny v jeho okolí. Ale také na inovace, které mohou přispět ke zvýšení kvality klienta a současně ke zvýšení komfortu pečujících. Absolutní důvěra eliminující obavy na nulu je nedostižným ideálem, ale snížení obav a tíseň otvírá svobodu aktivitě a zvyšuje kvalitu života. Z toho vyvozujeme, že rozvoji lidských zdrojů, zejména pracovníků v přímé péči, je třeba u poskytovatelů sociálních služeb ve všech formách dát prioritu a že to platí zejména pro tíšňovou péči díky její charakteristice. Kromě pracovníků v přímé péči musíme myslet i na role pracovníků dispečinků, call center včetně těch virtuálních, jejichž funkci třeba i v režimu pracovní pohotovosti nám umožňují technologie.

5. Technologie tvoří pátou dimenzi. Tak jako se klient spoléhá na pečující osoby, to je neformální i formální pečovatele, musí se poskytovatel péče spolehnout na technologie, se kterými má pracovat. Jsou to koncová zařízení, zařízení zprostředkující konektivitu a samotný prostředek konektivity tedy zajištění

rámec. Nikoliv unifikaci služby. Nesmí omezovat různorodost jejího provádění, svazovat poskytovatele a nereflektovat plně potřeby klienta, nesmí bránit individuální tvořivosti služby a jejímu rozvoji. Měl by být základním vymezením, bez jehož naplnění se nejedná o službu tíšňové péče. Standard je i etalonem pro důvěru. Standard je pro klienta doplňující a rozšiřující informací o tom, co může od služby očekávat, když ji bude poptávat, a jak mu má být poskytována, když se na ní dohodne s poskytovatelem. Informova-

vine v následujícím desetiletí využívání asistivních technologií jak využitelných obecně (jako je tomu u komunikačních prostředků tíšňové péče), tak specificky určených pro jednotlivé cílové skupiny s jejich omezeními v soběstačnosti a hendikepy. Věříme v rozvoj služeb asistovaného života. Sociální pracovníci dostanou postupem času do rukou nové prostředky a alternativy, kterým jim pomohou cítit v konkrétní pomoci na jednotlivce, překlenout absenci neformální péče či nedostupnost sociální služby. I u jiných asistivních technologií, než je tíšňová péče, bude třeba řešit všechny atributy finanční nebo věcné dávky nebo sociální služby, jako se nyní pokoušíme při snaze standardizovat první z nich – tíšňovou péči. Velice stojíme o zapojení sociálních pracovníků do této debaty. To je smyslem našeho projektu Standardizace tíšňové péče a rozvoj dovedností pracovníků obecních úřadů v práci se seniory, se zaměřením na služby asistovaného života a konkrétně konference na uvedené téma, kterou připravujeme na únor 2022. Chceme na ní zejména sociálním pracovníkům ukázat perspektivy asistivních technologií včetně telemedicíny aplikovatelných v domácím prostředí v kontextu komunitní péče na zdravotně sociálním pomezí. ■

Použitá literatura:

Výstupy z klíčové aktivity 13 projektu Podpora procesů v sociálních službách (MPSV, Praha, 2015): <http://www.podporaprocusu.cz/pracovni-dokument-shrnujici-oblast-asistivnich-technologii-a-moznosti-jejich-vyuziti-v-systemech-socialnich-zdravotnich-a-v-systemu-neformalni-pece/>.

Budujeme-li kvalitu ve všech dimenzích poskytované služby, potřebujeme stanovit pravidla a podmínky, za kterých bude služba poskytována, aby byla právě tou službou, která nikoliv jen formálně, ale skutečně naplňuje její atributy.

spojení, zařízení dispečinku či call centra včetně zařízení poskytujících potřebná data.

Budujeme-li kvalitu ve všech dimenzích poskytované služby, potřebujeme stanovit pravidla a podmínky, za kterých bude služba poskytována, aby byla právě tou službou, která nikoliv jen formálně, ale skutečně naplňuje její atributy. Soubor pravidel a podmínek tvoří standard sociální služby. Bez standardu je sociální služba stěžejí uchopitelnou činností, u které nelze posuzovat její kvalitu. Zvláště pak u služby tíšňové, která je složitá tím, že se u ní snoubí více dimenzí, které tuto službu činí specifickou a významnou pro kvalitu života klientů. Standard znamená

nost se týká i nejbližšího okolí klienta, ať se osoby blízké na péči podílejí, nebo ne. Standard je prostředkem porovnání mezi poskytovateli, ať si toto porovnání provádějí sami poskytovatelé mezi sebou, nebo jiná více na poskytovatelích nezávislá osoba, standard může sloužit i jako měřítko pro veřejnou podporu či pro rozhodování o privátní podpoře – sponzoringu. Existence a dodržování standardu může být i významným pomocníkem v sociální práci.

Byť je tíšňová péče doposud jedinou zákonem definovanou službou s využitím asistivních technologií, lze předpokládat, že souběžně s rozvojem telemedicíny se i na poli sociální práce a služeb roz-

Domácí násilí: Bariéry, jež brání v odchodu od původce domácího násilí

Jedním z úkolů v rámci řešení domácího násilí je pomoci ohroženým osobám opustit násilný vztah a postavit se na vlastní nohy. Sociální pracovníci se však často setkávají s velkým množstvím překážek, které obětem násilí stojí v cestě.

Text: Mgr. Veronika Stočesová, psychologka, krizová interventka, terapeutka

Překážky, kterým ohrožené osoby čelí, jim mnohdy brání udělat krok vpřed a odputat se od původce násilí. Je proto dobré o těchto překážkách vědět a znát příčinu nerozhodnosti obětí, které řeší, zda ve vztahu setrvat, či odejít.

„Mrzí mě to. Omlouvám se. Už to nikdy neudělám. Neopouštěj mě. Miluji tě.“

Jednou z nevyraznějších překážek v odchodu z násilného vztahu je **ambivalentní citová vazba** k původci násilí. Na jedné straně stojí strach (smutek, vztek, bezmoc atd.) z dalšího útoku, na druhé straně hluboký cit k ohrožující osobě. Původce násilí se nechová pouze agresivně, většinu času vyjadřuje celou škálu dalších lidských způsobů chování. A z toho důvodu ho má oběť stále ráda, omlouvá a bagatelizuje jeho činy, hledá (ne)logická vysvětlení a věří v nápravu. Ambivalentní citovou vazbu výrazně prohlubuje tzv. fáze líbánky, která je součástí cyklu domácího násilí.

„Jaký to bude mít vliv na děti? Neublízí jim to?“

Těhotenství či přítomnost nezletilých dětí rovněž značně ovlivňuje rozhodnutí, zda ohrožující osobu opustit, či nikoliv. Významnou roli v tom hraje například finanční nezajištěnost, domněnka, že se druhý změní narozením potomka, přesvědčení, že děti mají vyrůstat v úplné rodině, nebo strach z toho, že by děti musely zůstat s původcem násilí.

„Kdyby tolik nepil(a), ovládal(a) by se.“

Ohrožená osoba mnohdy věří, že za násilné chování může závislost na alkoholu, omamných látkách či hazardu. Skoncování se závislostí však rozvrácený vztah mnohdy neurovná. Nadužívání návykových látek pouze umocňuje agresivní jednání, ale není jeho příčinou.

„Vždyť já ani nevím, jestli se jedná o domácí násilí, možná je to jen obyčejná hádka.“

Nedostatek veřejně dostupných informací o domácím násilí taktéž ztěžuje odchod z nezdravého vztahu. Ohrožená osoba si často ani není jistá, zda se stala obětí tohoto fenoménu a jak má následující problémy řešit.

„Všude je něco, to je normální, tak to zkrátka chodí.“

Výraznou obtíž je **společenská tolerance a legitimizace domácího násilí**, čímž se násilné chování v podstatě stává přirozeným jevem, který se zkrátka běžně vyskytuje a považuje se za normální. Taková atmosféra nedává příliš prostoru k rozhodnutí žít jinak – bez násilí.

„Ale prosím vás, takhle to vůbec není, akorát jsem ji/ho trochu štouchl(a).“

Nejtypičtější barikádou je **bagatelizace násilných projevů**, a to jak ze strany původce, tak ze strany výkonných orgánů (Policie ČR, OSPOD apod.) či okolí oběti. **Stigmatizace ohrožených osob** může mít různé podoby, například zpochybňování důvěryhodnosti, znevažování výpovědi a názorů, nemístné očerňování atd.

„Taková sympatická a milá osoba by nikomu ublížit ani nemohla. To on(a) je divný/divná.“

Na bagatelizaci a stigmatizaci volně navazuje další překážka, a tou je nadřování ohrožující osobě. Ne nadarmo se říká, že původci násilí mají dvojí tvář, na veřejnosti vystupují důstojně, čestně, sympaticky, charismaticky, ale teprve v soukromí se projevuje jejich temná stránka. Ohrožující osoba tak snadno dokáže všechny přesvědčit o tom, že tím „špatným“ člověkem je vlastně oběť.

„Řekli mi akorát, že si za to mohu sám/sama. Už tam nikdy nepůjdu.“

Nejhorší, co se ohrožené osobě může stát, je **negativní zkušenost s institucemi**. Pokud se oběť rozhodne ohlásit trestný čin či jinak řešit svou situaci a nikdo jí například nevěří nebo jí nejsou doporučeny adekvátní opatření a alternativní možnosti, rychle ztrácí ochotu řešit situaci znovu a rezignuje.

„Nemám dost důkazů. Nikdo by mi nevěřil.“

Při řešení domácího násilí je samozřejmě rozhodující dostatek relevantních důkazů ukazujících, jak přesně domácí násilí probíhá. Nicméně **chybějící důkazy** neznamenají, že neexistuje jiná možnost řešení, jak si nejedna ohrožená osoba myslí.

„On(a) to tak nemyslel(a). Nic to není. Můžu si za to sám/sama.“

Dlouhodobost domácího násilí vede ke **zkreslení reality** a toho, co je považováno za normální. Vytrácí se patřičný náhled (a nadhled) na skutečné události, objevuje se tendence k obhajování původce násilí, ke zlehčování činů, k sebeobviňování, ke ztrátě sebevědomí, k nadměrnému strachu a následně i k neschopnosti hledat řešení. V důsledku toho oběť dochází k závěru, že bude lepší nic neřešit a vše vydržet.

„Nezvládnou od něho/ní odejít. O všechno tím přijdu.“

V neposlední řadě je na překážku i nadměrná **obava ze ztráty či nejistota z budoucnosti**. Ztrát po odchodu může být celá řada, kromě materiálního a finančního zabezpečení člověk mnohdy přichází o střechu nad hlavou, o společné přátele a někdy i o děti a další příbuzné.

„Nemám se na koho obrátit. Skončím pod mostem. Budu na všechno sám/sama.“

Odchod od původce násilí je těžký i z důvodu **absence podpůrných zdrojů**. Nedostatek kompenzačních prostředků a obava ze samoty bývá příčinou setrvání v násilném vztahu. Ohrožené osobě často chybí rodinné vazby, přátelské kontakty, možnost samostatného bydlení i příležitost adekvátního finančního výdělků. ■

Zdroje:

- DVOŘÁČKOVÁ, J. (2017). *Analýza existujících výzkumů v ČR v oblasti partnerského násilí*. (126 s.) Praha: Úřad vlády ČR, odbor rovnosti žen a mužů.
- KISSOVÁ, B., LUKÁŠOVÁ, R., TOPINKA, D. (2018). *Institucionální pomoc v oblasti domácího násilí z perspektivy obětí domácího násilí v partnerském vztahu*. Czech & Slovak social work/Sociální práce/Sociální práce, 18(2).
- STOČESOVÁ, V., ČÁP, D. (2020). *Psychoterapeutická práce s původci domácího násilí: Zvládání vzteku, agrese a násilných projevů*. (182 s.) Praha: Portál.
- VARGOVÁ, J., VAVRŮHOVÁ, M. (2006). *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci: Manuál pro efektivní interdisciplinární spolupráci v případech domácího násilí*. Rosa.
- VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I. (2016). *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: Právní stav k 1. 1. 2016*. (253 s.) Brno: proFem.

Oddělení koncepce sociální práce a vzdělávání informuje

V následujícím článku s vámi budeme sdílet aktuality z činnosti našeho oddělení, do něhož gesčně spadá oblast sociální práce v celé šíři. Představíme novinky z oblasti sociální práce ve veřejné správě, shrneme zkušenosti z našich projektů a dočíst se můžete také o mezinárodní spolupráci. Tiskové zprávy, které upozorňují na práci sociálních pracovníků najdete na webu Ministerstva práce a sociálních věcí pod odkazem na hlavní straně dole.

SOCIÁLNÍ PRÁCE VE VEŘEJNÉ SPRÁVĚ

Společně s kolegy z krajských úřadů průběžně řešíme témata jako například dopady novelizace dávek, krachu dodavatelů energií, dopadu Brexitu, či novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Vyšla tisková zpráva: Ministerstvo práce a sociálních věcí pomáhá informovat klienty sociálních pracovníků o milostivém létu.

Probíhají také pravidelná setkávání zástupců našeho oddělení s kolegy z dalších odborů ministerstva (zejm. nepojistných sociálních dávek, rodinné politiky a ochrany práv dětí) a Generálního ředitelství Úřadu práce za účelem vzájemné výměny informací a sjednocování postupů spolupráce v území.

V roce 2021 jsme se připojili k pilotnímu projektu Ministerstva vnitra a byl zpracován Standard kontrol výkonu přenesené působnosti pro oblast sociální práce. Na začátku roku 2022 dojde k vyhodnocení zkušeností z praktického využívání tohoto standardu.

PROJEKTY

Chystáme poslední výstupy v rámci projektu Systémová podpora sociální práce v obcích. Budou vytvořeny materiály reagující na palčivá témata vzešlá z jednání se sociálními pracovníky a sociálními odbory. Byl zahájen pilotní vzdělávací program pro sociální pracovníky na obecních úřadech. Předpokládá se realizace 8 běhů a zapojení nejméně 160 účastníků. Podrobnosti najdete na <https://www.mpsv.cz/web/cz/systemova-podpora-socialni-prace-v-obcich>. Projekt je financován z prostředků Operačního programu Zaměstnanost a ze státního rozpočtu ČR.

V říjnu 2021 skončil projekt Zvyšování kvality systému sociálních služeb prostřednictvím vytvoření kvalitního systému dalšího vzdělávání pracovníků v sociálních službách. Výstupy projektu najdete na <https://www.mpsv.cz/web/cz/vystupy-projektu1>.

Souhrn informací z realizace projektu Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II., který skončil

v listopadu 2021, naleznete na <http://www.budmeprofi.cz/odkazy/systemova-podpora-profesionalniho-vykonu-socialni-prace-ii/>, a to včetně záznamu ze závěrečné konference. Informace z tohoto webu budou v průběhu roku 2022 přesunuty na web MPSV.

Tisková zpráva: Do projektu Profici II se zapojilo přes 800 sociálních pracovníků.

ZAHRA NIČNÍ OKÉNKO

Zástupce oddělení koncepce sociální práce a vzdělávání se v listopadu zúčastnil jako člen expertního týmu tzv. formulační mise projektu Harmonizace systému sociální ochrany v Gagauzii, autonomním území na jihu Moldavska. Vlastní projekt hrazený z prostředků České rozvojové agentury a realizovaný experty Ministerstva práce a sociálních věcí a Univerzity Karlovy by měl být zahájen v Comratu v první polovině roku 2022. Volně navazuje na projekt Zvyšování kapacit Ministerstva práce, sociální ochrany a rodiny Moldavska, který stejný expertní tým realizoval v letech 2016–2018 v Kišiněvě. Jeho výsledkem bylo vytvoření systému dalšího vzdělávání sociálních pracovníků a dalších zaměstnanců sociálních služeb, včetně vytvoření vzdělávacího centra a základní nabídky vzdělávacích programů. Česká republika dlouhodobě poskytuje rozvojovou pomoc této nejchudší zemi Evropy (roční HDP na osobu dosahuje 3.250 dolarů¹; pro srovnání v ČR se jeho hodnota pohybuje mezi 19 a 20 tis. dolary na osobu).

DATABÁZE SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ A PRACOVNÍKŮ V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

Tisková zpráva: Nová databáze zpřístupní a zpřehlední sociální práci v Česku ([mpsv.cz](https://www.mpsv.cz))

Nezapomeňte se registrovat a pomozte nám pokrýt mapu ČR kontakty na sociální pracovníky. Databáze zůstává v provozu i po skončení projektu Profici II. a spravuje ji oddělení koncepce sociální práce a vzdělávání. ■

Zaopatřovací příspěvek pomůže řešit situaci mladých dospělých

Od 1. ledna 2022 podpoří přechod mladých dospělých z náhradní péče do běžného života také nová nepojistná sociální dávka – zaopatřovací příspěvek. Ten, společně s posílením sociální práce, upravuje novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Text: tiskové oddělení MPSV

„Smyslem novely zákona je podpořit přechod těchto mladých dospělých, kteří strávili dětství v náhradní péči, do běžného života. Podstatnou roli sehraje kromě zaopatřovacího příspěvku i posílení sociální práce,“ vyzdvihuje ministryně práce a sociálních věcí Jana Maláčová (ČSSD). Novým prvkem této dávky a nezbytnou součástí splnění nároku na její výplatu je tedy rozšíření pomoci těmto mladým dospělým. Kromě sociálních pracovníků v rámci sociálně-právní ochrany dětí jim budou pomocnou ruku nabízet i sociální pracovníci vykonávající činnosti sociální práce v přenesené působnosti na obecních úřadech.

Zaopatřovací příspěvek řeší situaci mladých dospělých, kteří studují a chtějí se osamostatnit. Individuální plán mladého dospělého je jedna z podmínek, aby vznikl nárok na zaopatřovací příspěvek a jeho výplatu.

Ministerstvo práce a sociálních věcí proto 7. prosince 2021 uspořádalo on-line setkání krajských metodiků sociální práce a prevence s metodiky sociálně-právní ochrany dětí a se zástupci Krajských poboček Úřadu práce ČR. Na něm byly diskutovány metodické pokyny k postupu jednotlivých zaměstnanců, způsoby a možnosti podpory mladých dospělých a jejich aktivního přístupu. Dne 10. prosince 2021 následovalo on-line setkání přímo sociálních pracovníků (sociálních kurátorů) s kurátory pro děti a mládež. „Cílem je vytvoření podmínek dobré spolupráce mladého dospělého se sociálními pracovníky orgánů veřejné správy i vzájemné spolupráce mezi jednotlivými úřady a sjednocení přístupu napříč celou Českou republikou,“ vysvětluje Jana Maláčová.

¹ Moldova indicators [on-line] Trading Economics, ©2021 [cit. 1.12.2021]

Sociální práce ve veřejné správě je náročná a kreativní profese

Redakce Veřejné správy a Ministerstvo práce a sociálních věcí připravily seriál, který nabízí k inspiraci zkušenosti sociálních pracovníků a pracovníků z městských a obecních úřadů.

Text: Melanie Zajacová, odbor sociálních služeb a sociální práce Ministerstva práce a sociálních věcí

Úlohou sociálních pracovníků na obecních úřadech je poskytovat odbornou pomoc včetně poradenství širokému spektru osob i jejich blízkým v nepříznivé sociální situaci. Navenek však působí i jako úředníci. Mají proto rovněž působit důvěryhodně, být k dispozici pro pomoc při řešení rozmanitých situací klientů, připraveni spolupracovat a komunikovat. Nelze opomenout, že mnohdy stojí zájmy klienta a zájmy úřadu proti sobě.

Základním principem sociální práce je důstojnost a udržení kvality života klienta. Nejprve je třeba navázat s ním vztah, vnímat, v čem by ocenil pomoc či podporu, a nabídnout varianty vedoucí k řešení, ať již v sociálních službách, bydlení, či zaměstnání. Důležité je respektovat jeho přání, vůli a rovněž to, že o rozsahu podpory či pomoci rozhoduje každý klient sám. Následuje pomoc s orientací v různých dávkových systémech, konkretizovaná pak v komunikaci s dalšími úřady či organizacemi. Sociální pracovníci a pracovníce plní důležitou preventivní úlohu proti zhoršení obtíží, v identifikaci podpory, jsou zprostředkovateli pomoci. Sama sociální práce však k tomu, aby byla situace člověka zdárně vyřešena, nestačí.

SPECIFICKÝ ÚŘEDNÍK ČI ÚŘEDNICE

V záležitostech, jež má v gesci, Ministerstvo práce a sociálních věcí metodicky vede a kontroluje obecní úřady prostřednictvím krajských úřadů. Předává informace, doporučuje postupy, vydává stanoviska. Nad rámec těchto zákonem vymezených činností pořádá například každoročně v březnu konferenci ke Světovému dni sociální práce či uděluje ocenění Gratias – sociální pracovník roku.

Sociální pracovníci jsou z povahy vykonávané profese specifickými úředníky. Ministerstvo práce a sociálních věcí vždy zdůrazňuje, aby tito úředníci vykonávali svoji činnost převážně v přirozeném prostředí klientů, v terénu. Mezi doporučenými činnostmi jmenuje například depistáž, tedy aktivní vyhledávání, sociální šetření, mapování potřeb, poradenství. Také však

Sociální práce je náročnou profesí, a proto se předpokládá průběžný rozvoj a prohlubování znalostí a dovedností prostřednictvím dalšího vzdělávání...

koordinaci činností v rámci interdisciplinární a multidisciplinární spolupráce a tvorbu koncepčních a metodických materiálů.

Pokud sociální pracovníci úřadu zjistí faktické potřeby konkrétního člověka, musejí konat buď sami, nebo s využitím návazných dostupných zdrojů. Mohou poskytnout základní i odborné sociální poradenství nebo podporu a pomoc nejen konkrétním či potenciálním klientům, ale i neformálním pečovatelům, tedy lidem, kteří se sami starají o osobu blízkou. V mnoha případech je vedle intenzivní spolupráce s klientem nutná také spolupráce se sociálními pracovníky jiné instituce či zařízení a dalšími odborníky.

Sociální práce je náročnou profesí, a proto se předpokládá průběžný rozvoj a prohlubování znalostí a dovedností prostřednictvím dalšího vzdělávání, kasuistických a metodických setkávání, supervize i prvků péče o sebe. Ministerstvo práce a sociálních věcí uděluje akreditace vzdělávacím programům.

PŘÍBĚH BEZ DOBRÉHO KONCE

Antonín je vyučený elektromechanik, byl ženatý a měl velmi dobrý příjem. Bohužel začal ve velké míře pít alkohol, stále měl pocit, že má vše pod kontrolou. Odmítal se léčit, rozvedl se. Přišel o práci, o byt a skončil na ulici. Byl sankčně vyřazen z evidence uchazečů o práci na úřadu práce, zůstal zcela bez příjmů. Nako-

nec začal přespávat pod plachtou v lese. V zimě málem umrzl, naštěstí mu kolemdoucí zavolal záchranku a on se ocitl v nemocnici a pak v léčebně dlouhodobě nemocných. Tamní sociální pracovníci se svěřil s tím, že po propuštění z jejich zařízení se vrátí zpět do lesa, protože nemá kam jít. Protože šlo o pomoc pro občana našeho města, oslovila sociální odbor městského úřadu.

Několikrát jsem ho v léčebně navštívila. Říkal, že se dost poučil a je si vědom toho, že se do této situace dostal svou vinou. Po dobu léčby několik týdnů abstinovat a měl zájem vrátit se k běžnému životu v našem městě, kde dlouhá léta žil a má zde známé a příbuzné. Domluvili jsme se, v čem mu můžeme pomoci a co si bude již zajišťovat sám.

Zjistila jsem, že ztratil občanský průkaz, nemá už ani rodný list. Požádala jsem o vydání duplikátu rodného listu z moci úřední, aby si pan Antonín mohl vyřídit nový občanský průkaz. Než se nové dokumenty vyřídily, měl již připravený pokoj na ubytovně. V dobročinném obchodu Armády spásy mu bezplatně poskytli oblečení a zimní obuv. Předala jsem mu potravinové a hygienické balíčky, aby měl z čeho žít, než si vyřídí dávky pomoci v hmotné nouzi – příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, k úhradě pobytu na ubytovně. Dalším cílem bylo, aby si Antonín již sám vyřídil dávky pomoci v hmotné nouzi. Byla ukončena jeho pracovní neschopnost, musel se přihlásit do evidence uchazečů o zaměstnání na úřadu práce. Protože stále ještě nemohl pořádně ohýbat prsty, pomohla jsem mu vyplnit všechny formuláře.

Antonín se po celou dobu zapojoval do všech aktivit, plnil stanovené cíle. Uzdravoval se a začínal si hledat práci. Podařilo se mu najít na pár dní brigádu. Poděkoval mi za spolupráci a sdělil, že se již dokáže o sebe postarat sám.

Sociální pracovníci jsou z povahy vykonávané profese specifickými úředníky. Ministerstvo práce a sociálních věcí vždy zdůrazňuje, aby tito úředníci vykonávali svoji činnost převážně v přirozeném prostředí klientů, v terénu.

DOVĚTEK

Po měsíci jsem při šetření na ubytovně zjistila, že Antonín nedodržíme řád ubytovny a začíná ve větší míře zase pít. Měla jsem s ním pohovor. Upozornila jsem ho, že pokud nebude tamní řád dodržovat a bude se stále opijet, bude muset ubytovnu opustit a skončí opět na ulici. Opět jsem slyšela omluvy a sliby. Nabídla jsem mu zprostředkovat pomoc k léčbě závislosti na alkoholu, to odmítl. Po dvou týdnech opustil Antonín ubytovnu. Vrátil se k předchozímu způsobu života a jakoukoliv pomoc odmítá.

Mária Syrvatková, sociální pracovnice sociálního odboru Městského úřadu Chodov

KOMENTÁŘ MELANIE ZAJACOVÉ

Příběh ukazuje, že při spolupráci s člověkem ve složité životní situaci neexistuje jednoduché řešení. Nezbytné je nejen zařídit „úřední“ věci, ale také posoudit řadu souvislostí, například za jakých podmínek osoba zvládne návrat k „normálnímu“ životu. Často je nutné hledat další způsoby motivace a podmínky k udržení změny.

Nelze se například divit, že se člověk navrátí ke styku s bezdomovci, když jsou jeho jedinou blízkou sociální skupinou. Často se jedná o hledání odpovědi na řadu otázek a volbu dostupného řešení, která s sebou nese i rizika, ačkoli ideální podpora by byla postavena jinak.

Z příběhu vyplývají další otázky. Jaké jsou možnosti najít zaměstnání pro osobu, která těžce ohýbá prsty? Z jakých důvodů nebylo možné prodloužit stav pracovní neschopnosti? Je v místě dostupná sociální služba či jiná aktivita, kde by mohl klient trávit volný čas? Je ubytovna vhodným prostředím na doléčení?

Sociální pracovník či pracovnice musí mít znalosti a nástroje nad rámec zařízení „běžných úředních náležitostí“ i dostatek prostoru od svého zaměstnavatele, aby kreativně hledali možnosti řešení, pohybovali se v terénu a byli v pravidelném kontaktu se svými klienty.

A proč byl vybrán „nepodařený“ příběh klienta sociální práce? Zejména proto, aby si čtenář dokázal představit rozmanitost klientů a jejich životních cest a porozuměl tomu, že sociální pracovníci nemohou zaručit „dobrý“ konec a zejména musejí být při výkonu své profese současně rutinní i kreativní.

Oslovte sociální pracovníky na vašem úřadu a zajímejte se o příběhy z jejich každodenní praxe. Mohou být cenným zdrojem informací o potřebách ve vašem území. ■

Tento článek vyšel v časopise Veřejná správa 9/2021 Ministerstva vnitra (pozn. red.).

Není práce jako práce aneb Zaměstnávání klientů domovů pro osoby se zdravotním postižením, 1. díl

Česká republika ratifikovala Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením,¹ a tím uznala mimo jiné právo lidí s postižením na práci na rovnoprávném základě s ostatními (čl. 27 Úmluvy). Současně se přihlásila k závazkům, které z tohoto práva vyplývají, jako je například závazek podporovat u lidí s postižením získávání pracovních zkušeností na otevřeném trhu práce, včetně asistence při hledání práce, závazek chránit práva lidí s postižením na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky či podporovat jejich pracovní a profesní rehabilitaci.

Text: Mgr. Denisa Kramářová,
Kancelář veřejného ochránce práv

Poskytovatelé služby, jako jsou domovy pro osoby se zdravotním postižením, jsou mimo jiné povinni v rámci základních činností zprostředkovávat klientům vztah se společenským prostředím, podporovat je při sociálním začleňování a podporovat jejich přiměřené pracovní uplatnění podle jejich individuálních schopností. V souladu se základními zásadami poskytování sociálních služeb² musí tedy i v oblasti zaměstnávání klientů vycházet z jejich **individuálně určených potřeb, působit na ně aktivně, motivovat je a podporovat rozvoj jejich samostatnosti. Cílem je, aby tato podpora směřovala k zaměstnávání klientů mimo zařízení, aby různé činnosti vykonávali v souladu s principem normality³ v různém prostředí a v jiném okruhu lidí.**⁴

Zaměstnávání klientů pobytových sociálních služeb je jednou z oblastí, na kte-

ré se zaměřuje zástupkyně veřejného ochránce práv Mgr. Monika Šimůnková v rámci monitorování práv lidí s postižením v České republice, a to jak prostřednictvím systematických návštěv, tak výzkumné činnosti.

V roce 2019 realizovala bývalá veřejná ochránkyně práv Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., výzkumné šetření zařízení pobytových sociálních služeb nazvané *Život klientů a klientek v domovech pro osoby se zdravotním postižením*.⁵ S žádostí o vyplnění elektronického dotazníku oslovila všechny poskytovatele sociální služby domov pro osoby se zdravotním postižením (dále také jen „DOZP“), registrované k 28. červnu 2019 v registru poskytovatelů sociálních služeb.⁶

Výsledky šetření ukázaly, že téměř polovina domovů (46 %) nemá žádné klienty, kteří by byli zaměstnaní. Jestli se vám toto číslo zdá vysoké, my bychom chtěli, aby bylo ještě vyšší. Byl by to totiž jeden ze signálů, že se poskytování pobytových sociálních služeb ubírá správným

¹ Vyhlášené pod č. 10/2010 Sb. m. s.

² Ustanovení § 2 odst. 2 zákona o sociálních službách.

³ „Základní myšlenka principu normality spočívá v tom, že i člověk s postižením se má nezávisle pohybovat mezi třemi oddělenými sférami tak, jak je tomu u většiny obyvatelstva, a těmi jsou sféra bydlení a spánku, sféra vzdělání, zaměstnání, případně terapeuticko-lékařského zabezpečení a péče, sféra volného času.“ In: ŠESTÁKOVÁ, I., FRANCOVÁ, N., PROCHÁZKOVÁ, J. a SOBEK, J. Bydlení (nejen) pro lidi se zdravotním postižením [online]. Praha: MPSV, 2012 [cit. 2021-11-30]. ISBN 978-80-7421-042-6. Dostupné z: http://www.trass.cz/archive_2015/files/Architektura_manual_all_30_FINAL4.pdf.

⁴ Veřejný ochránce práv. Domov pro osoby se zdravotním postižením. Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2020, str. 57. Dostupné z: https://ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ESO/11-2017-NZ-OV_souhrnna_zprava_DOZP.pdf.

⁵ Veřejný ochránce práv. Život klientů a klientek v domovech pro osoby se zdravotním postižením. Výzkum veřejného ochránce práv. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2020. Dostupné z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/9482>.

⁶ Šlo celkem o 205 poskytovatelů, přičemž dotazník vyplnilo 156 z nich (76 % z celkového počtu).

Poměrně často klienti suplují běžné činnosti, které by měl jinak vykonávat personál, např. přerozdělování oblečení či dokonce dopomoc ostatním klientům s hygienou. Při své práci se nezřídka setkáváme s případy, kdy nám pracovníci i klienti v DOZP hrdě sdělují, že u nich **skoro všichni klienti pracují**.

směrem a klienti, kteří potřebují služby s nižší mírou podpory již v DOZP nenajdeme. Zatím tomu tak ale není, a proto je pracovní uplatnění klientů DOZP téma, kterému se ještě nějakou dobu budeme věnovat. Více než polovina klientů domovů pro osoby se zdravotním postižením, kteří mají placenou práci, je zaměstnána přímo poskytovateli (51 %). Klienti, kteří jsou zaměstnáni poskytovatelem služby, mají mnohem častěji dohody mimo pracovní poměr (44 %) než uzavřený hlavní pracovní poměr (7 %).⁷ Náplň práce spočívá převážně v pomocných pracích s nízkou kvalifikací, jako jsou například úklidové a údržbové práce, pomocné práce v kuchyni či v prádelně. V tom lepším případě mají tyto činnosti formální odraz v podobě některé z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, **nezřídka je však tato „výpomoc“ zcela neformální** a klientům je odměnou pouze pocit z vykonané práce či nácvik pracovních dovedností. Dochází tak k situacím, kdy někteří klienti pracují bez nároku na odměnu či za „motivační odměnu“ např. 50 Kč týdně. Poměrně často klienti suplují běžné činnosti, které by měl jinak vykonávat personál, např. přerozdělování oblečení či dokonce dopomoc ostatním

klientům s hygienou. Při své práci se nezřídka setkáváme s případy, kdy nám pracovníci i klienti v DOZP hrdě sdělují, že u nich **skoro všichni klienti pracují**. Po bližším nahlédnutí pod pokličku nastavené praxe se však dozvíme, že klienti navštěvují sociálně-terapeutické dílny, které jsou přímo v areálu domova, či vykonávají již zmíněné pomocné práce pro poskytovatele a zaměstnání na otevřeném trhu práce mají ve skutečnosti jen jednotky klientů.

Nezpochybňujeme, že v drtivé většině případů je za pozorovanou praxí dobrý úmysl poskytovatele dostat svým závkům, nabízet klientům v rámci svých i jejich možností aktivity a činnosti, které směřují k pracovnímu uplatnění klienta. Nedostatek spatřujeme v metodické podpoře poskytovatelů, která by zajistila jednotnost tohoto úsilí.

⁷ Veřejný ochránce práv. Život klientů a klientek v domovech pro osoby se zdravotním postižením. Výzkum veřejného ochránce práv. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2020, str. 44. Dostupné z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/9482>.

Jde o situace, kdy je potřeba, aby poskytovatel správně zmapoval pracovní potenciál a přání klienta v této oblasti, aby nastavil v rámci individuálního plánování společně s klientem a jeho blízkými kroky, které povedou k nastavenému cíli, a tyto pravidelně vyhodnocoval. Současná praxe nasvědčuje tomu, že snaha o pracovní uplatnění klientů příliš často končí na úrovni získávání pracovních návyků, a to bohužel i u klientů, kteří si je již osvojili a mají potenciál posunout se dál. Nepochybně může být pro poskytovatele náročné odhadnout, kdy je klient připraven na další krok.

Zde by mohlo pomoci již zmíněné metodické vedení, důkladné individuální plánování v multidisciplinárním týmu a v neposlední řadě spolupráce s dalšími aktéry na poli zaměstnávání lidí s postižením. Jen velmi málo domovů v současné době spolupracuje s krajskými pobočkami úřadu práce či neziskovými organizacemi, které nabízejí služby podporovaného zaměstnání na otevřeném trhu práce. Velmi zřídka domovy spolupracují se samosprávami či lokálními zaměstnavateli.⁸

Ve druhém díle tohoto článku se blíže podíváme na problematiku sociálně-terapeutických dílen při DOZP a odměňování klientů za práci. ■

⁸ Veřejný ochránce práv. Domov pro osoby se zdravotním postižením. Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2020, str. 57–58. Dostupné z: https://ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ESO/11-2017-NZ-OV_souhrnna_zprava_DOZP.pdf.

INZERCE

Novinky z Portálu

KNIHKUPECTVÍ PORTÁL:
Praha 1, Jindřišská 30 / Praha 8, Klapkova 2

obchod.portal.cz

portál

Vyřazení uchazeče o zaměstnání z evidence úřadu práce

Rok se s rokem sešel, a byť celková nezaměstnanost v České republice v důsledku pandemie zásadně nevzrostla, stále se v Kanceláři ombudsmana setkáváme s případy uchazečů o zaměstnání, kterým hrozí, že budou vyřazeni z evidence úřadu práce, nebo kteří již vyřazeni byli. Téma je stále živé, přestože jsme se již v roce 2019 v tomto periodiku v rámci miniseriálu věnovanému tématu vyřazení z evidence úřadu práce snažily působit maximálně preventivně a apelovaly na bdělost a aktivitu uchazečů o zaměstnání tak, aby vyřazení pokud možno předešli. V následujícím příspěvku proto znovu stručně shrneme, jaké povinnosti mají uchazeči o zaměstnání, jaké vážné důvody může úřad práce uznat jako omluvu pro jejich nesplnění, co nastane v případě, že uchazeč nesplní svoji povinnost bez vážného důvodu, a jak se lze proti vyřazení z evidence úřadu práce bránit. Budeme se také věnovat podrobněji několika kauzám, jimiž se ombudsman v poslední době zabýval.

Text: Mgr. Eva Hilšerová,
právníčka,
Mgr. Milena Zmeškalová,
právníčka, Kancelář veřejného
ochránce práv

PRAVIDLA EVIDENCE NA ÚŘADĚ PRÁCE

Evidence na úřadě práce je dobrovolná a je na zvážení každé osoby, jakým způsobem si bude nové zaměstnání hledat. Zda sama přes inzerát v denním tisku, na internetu, sociálních sítích, pomocí přátel atd., nebo zda o zprostředkování zaměstnání požádá úřad práce. Pokud zvolí tuto cestu, může využívat nejen výhod, ale musí plnit také povinnosti s tím spojené. Uchazeč o zaměstnání zařazený do evidence úřadu práce by měl mít neustále na paměti, že s evidencí nejsou spojena jen práva, ale i celá řada povinností.¹ Pomoc uchazečům o zaměstnání, kterou nabízí úřady práce, předpokládá spolupráci z jejich strany.²

Mezi výhody vyplývající z evidence úřadu práce patří např. úhrada pojistného na zdravotní pojištění státem,³ zápočet doby vedení v evidenci pro nárok na důchod po dobu vyplácení podpory v neza-

městnanosti i za další období v evidenci,⁴ možnost absolvovat rekvalifikaci, čerpat příspěvky aktivní politiky zaměstnanosti aj.

Uchazeč o zaměstnání má vůči úřadu práce také zákonem⁵ stanovené **povinnosti**. Mimo jiné povinnost poskytovat součinnost úřadu práce (např. dostavit se na úřad práce ve stanoveném termínu, projednat ve stanovené lhůtě doporučené zaměstnání aj.), nastoupit do zprostředkovaného zaměstnání, nastoupit na dohodnutou rekvalifikaci, povinnost plnit aktivity stanovené v tzv. individuálním akčním plánu či jinak spolupracovat s úřadem práce. Uchazeč je dále povinen úřadu práce oznamovat všechny důležité skutečnosti, které by mohly mít vliv na jeho vedení v evidenci.

Neplnění těchto povinností brání naplňování účelu samotné evidence – zprostředkovat uchazeči co nejdříve vhodné zaměstnání – a má za následek vyřazení uchazeče z evidence uchazečů o zaměstnání. **Mluvíme o tzv. sankčním vyřazení.**

Uchazeči často namítají, že vůbec nevědí, že mají nějaké povinnosti plnit. Neuvědomují si, že s největší pravděpodobností při první kontaktní schůzce na úřadě

práce obdrželi dokument *Základní poučení uchazeče o zaměstnání* (dále také „poučení“)⁶ a seznámení s ním stvrdili svým podpisem. Stává se, že uchazeči při první návštěvě úřadu práce nevěnují obsáhlému textu poučení dostatečnou pozornost, a přestože ho od úřadu práce obdrží, v budoucnu se k němu již nevracejí. I když se ombudsman při šetření podnětů z oblasti zaměstnanosti setkává čím dál tím víc s případy dobré praxe, v plnění poučovací povinnosti anebo v naplnění principu vstřícnosti spatřujeme stále určité rezervy ze strany úřadu práce.

MOŽNOSTI OBRANY PROTI VYŘAZENÍ Z EVIDENCE ÚŘADU PRÁCE

Pokud úřad práce vyhodnotí, že uchazeč bez vážného důvodu nesplnil některou zákonem stanovenou povinnost, zahájí správní řízení o vyřazení uchazeče z evidence a uchazeče vyzoomí. Uchazeč se může před vydáním rozhodnutí vyjádřit k podkladům rozhodnutí. Důležité je již v tomto okamžiku, to znamená ještě **před vydáním rozhodnutí**, úřadu práce vysvětlit, z jakého důvodu uchazeč stanovenou povinnost nesplnil. Uchazeč současně musí tvrzené skutečnosti prokázat. Později, např. při podání odvolání, by je totiž už úřad nemusel zohlednit.⁷

Proti rozhodnutí o vyřazení z evidence má uchazeč právo podat **odvolání**.⁸ Přestože uchazeč podá proti rozhodnutí o vyřazení odvolání, hledí se na něho jako na „vyřazeného“ až do doby, než bude případně rozhodnuto jinak. **Odvolání nemá v tomto případě tzv. odkladný účinek.**⁹

Jestliže odvolací orgán rozhodnutí úřadu práce o vyřazení potvrdí, má uchazeč možnost podat **podnět ombudsmanovi**. Ten není zpoplatněn a obecně platí, že by tak měl uchazeč učinit co nejdříve, neboť ombudsman se může pokusit dosáhnout

¹ Např. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 4. 2011, č. j. 3 Ads 33/2011-90, ze dne 7. 3. 2013, č. j. 4 Ads 137/2012-23, ze dne 8. 2. 2012, č. j. 3 Ads 182/2011-93, dostupné na www.nssoud.cz.

² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 6. 2012, č. j. 4 Ads 150/2011-164, dostupný na www.nssoud.cz.

³ Podle ustanovení § 7 odst. 1 písm. e) zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších

předpisů je uchazeč o zaměstnání zařazen do kategorie pojištěnců, za které platí pojistné na veřejné zdravotní pojištění stát.

⁴ Viz ustanovení § 5 odst. 2 písm. a) zákona č. 155/1999 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

⁵ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

⁶ Dostupné na <http://formulare.mpsv.cz/okprace/cs/welcome/forms.jsp?NID=EFOKprace.Obcan>.

⁷ Ustanovení § 82 odst. 4 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁸ Odvolání se podává úřadu práce, který rozhodnutí vydal, a to ve lhůtě 15 dnů ode dne doručení rozhodnutí. Pokud o odvolání nerozhodne sám úřad práce, postupuje ho k rozhodnutí Ministerstvu práce a sociálních věcí.

⁹ Ustanovení § 143 zákona o zaměstnanosti.

změny, jestliže od právní moci napadeného rozhodnutí neuplynula v den doručení podnětu doba delší jednoho roku.¹⁰ Uvedená doba souvisí s tím, že ombudsman sice nemůže přímo zrušit rozhodnutí o vyřazení uchazeče, ale může navrhnout úřadům, aby samy rozhodnutí o vyřazení zrušily v tzv. přezkumném řízení.¹¹ Na to ale není právní nárok a záleží na posouzení úřadu, zda přezkumné řízení vůbec zahájí.¹²

Uchazeč neúspěšný v odvolání může také podat **správní žalobu k soudu**,¹³ a to ve lhůtě do 2 měsíců od doručení rozhodnutí Ministerstva práce a sociálních věcí (dále také „ministerstvo“) o zamítnutí odvolání. Upozorňujeme, že **lhůta k podání žaloby je prekluzivní**, a po jejím uplynutí již nelze žalobu podat. Soudní řízení podléhá zaplacení soudního poplatku.¹⁴ Za určitých okolností může soud na základě žádosti přiznat konkrétnímu účastníkovi řízení osvobození od soudního poplatku.

Z praxe ombudsmana vyplývá, že správní soudy rozhodující o správní žalobě v čele s Nejvyšším správním soudem jsou při hodnocení porušení povinností uchazeče o zaměstnání vstřícnější a shovívavější než úřady. Na rozdíl od úřadů práce a ministerstva tak správní soudy zohledňují také skutečnosti spočívající v osobnosti uchazeče a rovněž jeho případné snaze aktivně hledat zaměstnání.

Správní soudy dlouhodobě apelují na úřady, aby se řádně zabývaly všemi okolnostmi konkrétního případu a přihlížely i k dosavadní spolupráci uchazeče s úřadem práce a jeho dosavadnímu plnění povinností včetně toho, jestli se vzniklou situací aktivně snažil řešit.

Podle Nejvyššího správního soudu by správní orgány měly vždy citlivě posoudit situaci, ke kterým v lidském životě běžně dochází a které znemožňují uchazečům o zaměstnání splnit jejich povinnost, přičemž mají zohlednit to, jestli se nejedná o účelové a úmyslné vyhýbání se povinností ze strany uchazeče o zaměstnání a zda se uchazeč aktivně snaží vzniklou situaci adekvátními prostředky řešit.

Absolutní trvání správních orgánů na tom, že uchazeči musejí své povinnosti vůči úřadu práce plnit bez ohledu na okolnosti daného případu, s argumentem, že řada věcí je „rozumně předvídatelná“, je zjevně přehnané a neadekvátní.¹⁵

OMLUVA PRO NESPLNĚNÍ POVINNOSTI UCHAZEČEM OPTIKOU ÚŘADŮ A OPTIKOU SOUDŮ

Zákon počítá s tím, že může dojít k nenadálé situaci, která zkomplikuje uchazeči splnění povinností vůči úřadu práce. Pokud tato situace představuje **tzv. vážný důvod**, jehož existenci uchazeč o zaměstnání prokáže, nedojde k jeho vyřazení z evidence. V opačném případě má úřad práce povinnost uchazeče z evidence vyřadit.¹⁶

Co se rozumí vážným důvodem, stanoví zákon o zaměstnanosti.¹⁷ Výčet vážných důvodů je demonstrativní a zejména **tzv. jiné vážné osobní důvody** jsou poměrně širokým pojmem. Již jsme uvedly, že úřadu práce je potřeba tyto důvody prokázat, a to např. potvrzením od lékaře v případě zdravotních potíží, potvrzením o zpoždění vlaku, pokud uchazeč zmešká schůzku na úřadě práce kvůli dopravní situaci, potvrzením o účasti na výběrovém řízení, které kolidovalo s termínem schůzky na úřadě práce apod. Naopak výše mzdy ve zprostředkovaném zaměstnání není uznatelným vážným důvodem.

O rozdílném přístupu k posouzení vážných důvodů ze strany úřadů a správních soudů vypovídá následující případ. Na ombudsmana se obrátila stěžovatelka, která se nedostavila na úřad práce ve sjednaný den, ale o tři dny později, protože si špatně poznamenala datum schůzky. **Úřad práce ji vyřadil z evidence a ministerstvo její vyřazení potvrdilo.** Ombudsman případ sice nešetřil, ale stěžovatelku upozornil na rozsudek Nejvyššího správního soudu v obdobné kauze,¹⁸ kdy se uchazeč nedostavil na úřad práce ve sjednaný den, ale ihned následující den, a doporučil jí podat u soudu správní žalobu, což učinila.

Podle zmíněného rozsudku Nejvyššího

správního soudu má rozhodnutí o vyřazení z evidence odpovídat míře porušení povinností uchazečem, resp. má být zachována proporcionalita mezi mírou porušení povinností a tvrdostí sankce. V daném případě bylo zřejmé, že uchazeč se aktivně snažil svoje pochybení téměř ihned napravit, za dlouhou dobu vedení v evidenci si plnil svoje povinnosti a jeho pochybení neneslo znaky účelového vyhýbání se stanoveným povinnostem. Podle Nejvyššího správního soudu bylo třeba vzít v úvahu jak zcela **minimální míru porušení povinností** uchazečem, tak i jeho dosavadní chování. **Nedostatek intenzity porušení povinností** považuje Nejvyšší správní soud za **jiný důvod hodný zvláštního zřetele**,¹⁹ resp. tedy za vážný důvod. **Nejvyšší správní soud dodal, že nesdílí názor ministerstva, že intenzita porušení povinností nehraje žádnou roli a při jakémkoliv porušení povinností automaticky následuje sankce v podobě vyřazení.** V tomto směru vykládá ministerstvo podle Nejvyššího správního soudu zákon opakovaně v rozporu se smyslem a účelem práva.

Role úřadu práce spočívá především v pomoci potřebným, nikoliv v tvrdém trestání a odmítání pomoci každému, kdo byl jen nepatrně pochybil.

Automatické vyřazení z evidence v obdobných případech tedy soudy považují za přehnané a trvají na hledání přiměřenosti mezi mírou porušení povinností a sankcí v podobě vyřazení. **Rozhodnutí o vyřazení z evidence má odpovídat míře porušení povinností uchazečem, resp. má být zachována proporcionalita mezi mírou porušení povinností a tvrdostí sankce. Posuzování této přiměřenosti se musí promítnout do interpretace pojmu vážný důvod.**

I „naše“ stěžovatelka byla následně u správních soudů úspěšná.²⁰ Nejvyšší správní soud přijal vysvětlení stěžovatelky, že schůzku zmeškala v důsledku omylu, neboť si do diáře chybně poznačila její datum. Akceptoval, že se na úřad práce dostavila později a omluvila se. Nic tedy dle soudu nenásvědčuje tomu, že se úče-

¹⁰ Ustanovení § 12 odst. 2 písm. c) zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹ Podnět k přezkumnému řízení může úřadu práce či ministerstvu podat i sám uchazeč.

¹² O zahájení přezkumného řízení může úřad rozhodnout právě nejpozději do 1 roku ode dne, kdy rozhodnutí o vyřazení nabylo právní moci, a zrušit rozhodnutí o vyřazení v přezkumném řízení může úřad nejpozději do 15 měsíců od nabytí právní moci rozhodnutí.

¹³ Místně příslušný je krajský soud, v jehož obvodu má uchazeč bydliště nebo se zdržuje.

¹⁴ Soudní poplatek za správní žalobu proti rozhodnutí správního orgánu činí 3 000 Kč.

¹⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 4. 2014, č. 4 Ads 109/2013 – 28, obdobně rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 12. 2016, č. j. 4 Ads 199/2016-26, dostupné na www.nssoud.cz.

¹⁶ Podle § 30 zákona o zaměstnanosti.

¹⁷ Ustanovení § 5 písm. c) zákona o zaměstnanosti.

¹⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 4. 2019, č. j. 3 Ads 349/2017-29, dostupný na www.nssoud.cz.

¹⁹ Ve smyslu ustanovení § 5 písm. c) bod 7 zákona o zaměstnanosti.

²⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 5. 2021, č. j. 1 Ads 52/2021-31, dostupný na www.nssoud.cz.

lově vyhýbala svým povinnostem. V minulosti své povinnosti vůči úřadu práce řádně plnila, zmeškání schůzky bylo pouze ojedinělým pochybením. Nadto si sama aktivně hledala nové zaměstnání. Vyřazení z evidence tedy podle Nejvyššího správního soudu představovalo **zcela nepřiměřenou reakci** na její lidsky zcela pochopitelný omyl a za daných okolností bylo výrazem přepjatého formalismu ze strany úřadů. Soud rovněž dodal, že úmyslem zákonodárce při zakotvení možnosti vyřazení z evidence bezesporu nebylo trestat uchazeče za každé bagatelní pochybení, ale zajistit, aby výhod spojených s vedením v seznamu uchazečů o zaměstnání nemohly požívat osoby, které své postavení zneužívají a znemožňují úřadu práce vykonávat jeho činnost.

Krajský soud a následně Nejvyšší správní soud tedy rozhodnutí úřadu práce a ministerstva o vyřazení stěžovatelky z evidence úřadu práce zrušily. Úřad práce stěžovatelce doplatil podporu v nezaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění za dobu, kdy byla nezákonně vyřazena z evidence.

Z výše uvedeného vyplývá, že ani v případě opomenutí či omylu uchazeče nelze podle soudů automaticky bez dalšího uchazeče vyřadit z evidence a má smysl se proti případnému vyřazení bránit.

Veřejná správa je službou veřejnosti.²¹ Ve vztazích podle zákona o zaměstnanosti to platí dvojnásob – správní orgány by se měly snažit nezaměstnanému co nejvíce pomoci v jeho situaci na trhu práce. Institut

Vyřazení z evidence má vliv i na úhradu pojistného na veřejné zdravotní pojištění.

vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání by měl být používán pouze v případech, kdy jsou nade vše pochybnost splněny podmínky, jež zákon o zaměstnanosti pro vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání stanoví. Vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání totiž představuje velký zásah do sociální sféry takto vyřazeného uchazeče.²²

DŮSLEDKY VYŘAZENÍ Z EVIDENCE

Vyřazení z evidence má především citelný dopad do finančního zabezpečení ne-

ombudsman

veřejný ochránce práv

zaměstnaného. Pobíral-li vyřazený uchazeč podporu v nezaměstnanosti, musí ji vrátit. Vyřazení má dále dopad na možnost opětovného zařazení do evidence úřadu práce v budoucnu. Doba, na jakou je uchazeč povinně z evidence vyřazen, je odvislá od „závažnosti“ nesplněné povinnosti. V případě nesplnění „méně závažné“ povinnosti (uchazeč např. neoznámil výkon brigády nejpozději v den jejího zahájení) může úřad práce uchazeče znovu zařadit nejdříve po uplynutí 3 měsíců ode dne vyřazení. Pokud však uchazeč nesplní „závažnější“ povinnost (např. neprojedná doporučené zaměstnání ve stanoveném termínu), následky jsou tvrdší, neboť ho lze znovu zařadit do evidence až po uplynutí 6 měsíců ode dne vyřazení.²³ Vyřazení nastává zpětně ke dni nesplnění povinnosti a od tohoto dne se také počítá sankční doba vyřazení.

Vyřazení z evidence má vliv i na úhradu pojistného na veřejné zdravotní pojištění.²⁴ Po vyřazení z evidence přestává být uchazeč osobou, za kterou hradí pojistné stát, a pokud např. nenastoupí do zaměstnání, nezahájí podnikatelskou činnost či za něj stát neplatí pojistné z jiného důvo-

du (např. pobírá invalidní důchod), musí si pojistné hradit sám. Když pojistné hradit nebude, vzniká mu dluh u zdravotní pojišťovny.²⁵

Jestliže uchazeč pobírá dávky pomoci v hmotné nouzi, v důsledku vyřazení z evidence o ně přijde, neboť přestává splňovat jednu z podmínek pro jejich poskytování (neurčí-li úřad práce, že ho bude považovat za osobu v hmotné nouzi). Vyřazenému uchazeči o zaměstnání však může úřad práce přiznat dávku mimořá-

dné okamžité pomoci. Ta je ale nenáročná – zda úřad práce žadateli dávku poskytne, závisí na jeho uvážení.

DŮVODY VYŘAZENÍ Z EVIDENCE V ŠETŘENÍ OMBUDSMANA

V podnětech, které ombudsman obdržel, jsou nejčastějšími důvody pro vyřazení uchazeče z evidence nedostavení se na úřad práce ve stanoveném termínu a zmaření zprostředkování zaměstnání způsobem jednání uchazeče u pracovního pohovoru. Tyto skutečnosti s několika dalšími naplňují tzv. maření součinnosti s úřadem práce.²⁶

Podle judikatury správních soudů by se uchazeč měl u pracovního pohovoru na pracovní místo zprostředkované úřadem práce chovat tak, aby ho zaměstnavatel chtěl zaměstnat. Měl by se aktivně o místo ucházet a zdržet se uvádění důvodů, které mohou vést k nepřijetí do zaměstnání, s výjimkou tzv. vážných důvodů.²⁷ V rámci ombudsmanské agendy jsme se setkaly třeba s tím, že úřad práce za zmaření nástupu do zprostředkovaného zaměstnání považoval i situaci, kdy uchazečka zaměstnavateli při pohovoru sdělila, že má příslibené jiné zaměstnání, dokonce absolvovala na své náklady výcvik k získání řidičského průkazu skupiny „D“. Nebo jiný případ, kdy uchazeč při pohovoru požadoval úpravu šaten pro zaměstnance či vyjádřil nesouhlas s předepsaným oblečením nebo informoval zaměstnavatele o svých zdravotních omezeních. Úřad práce jednání uchazečů posoudil jako zmaření zprostředkování zaměstnání a tyto uchazeče z evidence vyřadil, i když výslovně nabízené místo při pohovoru neodmítl.

V miniseriálu jsme se zmínily, že se ombudsman zabývá několika podněty uchazečů vyřazených z evidence kvůli včasnému nesplnění oznamovací povin-

²¹ Ustanovení § 4 odst. 1 správního řádu.

²² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 7. 2008, č. j. 4 Ads 20/2008 - 58, www.nssoud.cz.

²³ Ustanovení § 30 odst. 4 písm. a) a b) zákona o zaměstnanosti.

²⁴ V České republice byl zákonem o veřejném zdravotním pojištění zaveden tzv. systém statutárního zdravotního pojištění. Systém je ze zákona povinný pro všechny občany nebo vybrané skupiny populace v určité zemi. Základní povinností pojištěnce je tedy platit pojistné ve stanovené výši a včas.

²⁵ Podle ustanovení § 8 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění je zdravotní pojišťovna povinna vymáhat na dlužníkovi zaplacení pojistného včetně penále.

²⁶ Ustanovení § 31 zákona o zaměstnanosti.

²⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 4. 2011, č. j. 3 Ads 33/2011-90, dostupný na www.nssoud.cz.

nosti o vystavení potvrzení o dočasné neschopnosti uchazeče plnit povinnosti vůči úřadu práce z důvodu nemoci (dočasné neschopenky uchazeče).

Jejich zdravotní stav jim brání plnit povinnosti vůči úřadu práce a lékař tuto skutečnost potvrdí vydáním dočasné neschopenky. Zákon o zaměstnanosti vyžaduje, aby se úřad práce o této situaci dozvěděl.

Řešili jsme tak případ uchazeče, který v odpoledních hodinách absolvoval vyšetření u lékaře, ten ho uznal dočasně neschopným a vystavil mu dočasnou neschopenku. Uchazeč však od lékaře odešel v době, kdy již skončily úřední hodiny na úřadě práce. Měl snahu úřadu práce oznámit vystavení dočasné neschopenky, narazil však na „zamčené dveře“. Na místě vyhodnotil, že není v jeho silách oznamovací povinnost splnit, a vystavení dočasné neschopenky oznámil úřadu práce až druhý den. Úřad práce tuto situaci „zamčených dveří“ nepovažoval za vážný důvod a uchazeče z evidence vyřadil za včasné nesplnění oznamovací povinnosti. V důsledku vyřazení z evidence přišel uchazeč o rentu z pracovního úrazu ve výši cca 90 tis. Kč, neboť zachování nároku na rentu je podmíněno buď výkonem výdělečné činnosti, nebo evidencí u úřadu práce.

Bylo zajímavé sledovat, jak na případ nahlíží ministerstvo jako odvolací orgán, který současně metodicky vede úřady práce. Podle něj totiž uchazeč mohl splnit oznamovací povinnost tak, že by úřadu práce např. zaslal SMS zprávu, nechal vzkaz na záznamníku pevné linky, poslal email. Úřad práce by akceptoval i vhození písemného oznámení o dočasné neschopnosti uchazeče (napsaného pouze rukou) či přímo dočasné neschopenky do schránky umístěné na budově úřadu práce. Je důležité zmínit, že se tyto případy udály ještě před pandemií covidu-19, kdy o umístění schránky na budově úřadu práce s možností vhození nejrůznějších dokumentů určených úřadu práce věděl málokdo. Pandemická doba změnila i pravidla v oblasti evidence. Ke změně přispěla i bývalá ombudsmanka Mgr. Anna Šabatová, Ph.D. Na základě jejích připomínek k novele zákona o zaměstnanosti bylo do textu novely zapracováno nové znění oznamovací povinnosti uvedené v § 27 odst. 3 zákona. S účinností od 14. 4. 2020²⁸ je tak uchazeč o zaměstnání povinen oznámit dočasnou neschopnost **nejpozději do 3 kalendářních dnů** ode dne vystavení potvrzení, nikoli ještě týž den, jak tomu bylo v předchozí právní úpravě.

I na této kauze můžeme ukázat vstřícnější přístup správních soudů oproti úřadům práce. Někteří naši stěžovateli poda-

Bylo zajímavé sledovat, jak na případ nahlíží ministerstvo jako odvolací orgán, který současně metodicky vede úřady práce. Podle něj totiž uchazeč mohl splnit oznamovací povinnost tak, že by úřadu práce např. zaslal SMS zprávu, nechal vzkaz na záznamníku pevné linky, poslal email.

li správní žaloby proti rozhodnutí úřadu práce o vyřazení z evidence z důvodu nesplnění oznamovací povinnosti o dočasně neschopnosti bez vážného důvodu.

V prvním případě zrušil Krajský soud v Ostravě z důvodu nezákonnosti rozhodnutí ministerstva o zamítnutí odvolání a věc vrátil ministerstvu k dalšímu řízení, v němž je správní orgán vázán právním názorem soudu.²⁹ I druhý náš stěžovatel byl odvážný a bránil se správní žalobou proti postupu úřadu práce a ministerstva. Za pravdu mu dal až Nejvyšší správní soud, který zrušil rozhodnutí úřadu po podání kasační stížnosti.³⁰ V obou uvedených případech tak po rozhodnutí správních soudů nebyla stěžovatelům evidence přerušena a **pojišťovna jim vyplátila rentu zpětně za období, kdy byli původním rozhodnutím úřadu práce z evidence vyřazení.**

Krajský soud v Ostravě znovu připomenul, že normy je třeba vykládat podle účelu a smyslu zákona. Krajský soud přisvědčil uchazeči, že s ohledem na specifika jeho věci je nutno považovat jeho důvody, pro které nesplnil oznamovací povinnost, za důvody vážné, resp. zvláštního zřetele hodné. Soud také konstatoval, že k přijetí závěru o vyřazení uchazeče z evidence nebyla zachována proporcionalita mezi závažností a intenzitou porušení povinnosti uchazeče a následkem porušení povinnosti na jedné straně a tvrdostí sankce na druhé straně. Ministerstvo dostatečně neuvážilo přísnost následku, který vyřazení z evidence znamenal konkrétně pro uchazeče, jenž ztratil nárok na výplatu renty po dobu 3 měsíců, **což představuje výrazný zásah do jeho majetkových práv.**

Krajský soud uvedl, že **žádný právní předpis nestanoví povinnost uchazeči o zaměstnání komunikovat s úřadem práce elektronicky prostřednictvím e-mailu.** Povinnosti mohou být ukládány pouze na základě zákona a v jeho mezích, a proto nemůže jít uchazeči k tíži, pokud dobrovolně ve formuláři svou e-mailovou adresu uvedl, ale následně této for-

my komunikace nevyužil. Soud považuje za omluvitelné, pokud se v době po skončení úředních hodin uchazeč nepokusil o jinak běžný telefonický kontakt s úřadem, neboť se domníval, že úřední hodiny platí pro kontakt s veřejností všeobecně. Není bez výjimky, že stanovené úřední hodiny různých institucí se skutečně vztahují na veškerý kontakt s veřejností včetně toho telefonického. Za věrohodné považuje soud tvrzení uchazeče, že si schránky na budově úřadu, ve které mohl zanechat oznámení, nevšiml.

Krajský soud navázal na aktuální judikaturu, když zdůraznil, že při posouzení věci přihlížel také k osobnosti uchazeče, tedy k tomu, že ze správního spisu nevyplývá, že by uchazeč své povinnosti neplnil již dříve, že by se jednalo o jeho opakované pochybení, a ani žádné indicie nenaznačují účelové vyhýbání se jeho povinnostem nebo jinou nekázeň. Je nutné vzít také v úvahu, že uchazeč svou povinnost splnil ihned následující den, kdy se osobně na úřad práce dostavil a doložil výše uvedenou lékařskou zprávu. Tudíž si byl vědom svého pochybení, nevyčkával až na případnou výzvu úřadu a nastalou situaci řešil sám, aktivně a z pohledu uchazeče o zaměstnání poměrně běžným způsobem. Obdobně rozhodl ve prospěch uchazeče v dalším případě vyřazení Nejvyšší správní soud.

Ambicí našeho článku nebylo postihnout vyčerpávajícím způsobem celou problematiku vyřazování z evidence uchazečů o zaměstnání, nýbrž upozornit zejména sociální pracovníky a ostatní pomáhající profese z nevládního sektoru, jak je důležité klientům poskytovat srozumitelné informace o pravidlech evidence u úřadu práce a jak jim pomoci v případě, že již bylo zahájeno správní řízení či vydáno rozhodnutí o jejich vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání. Pokud totiž nesplnili svou povinnost z nějakého vážného důvodu a vše se následně snažili aktivně řešit, má smysl se bránit. ■

²⁸ Zákon č. 161/2020 Sb.

²⁹ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 1. 2020, č. j. 19 Ad 27/2019-29, www.nssoud.cz.

³⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 9. 2020, č. j. 1 Ads 213/2020-35, www.nssoud.cz.

Osídlovací hnutí na území Rakouska-Uherska – Ottakringer Settlement

*Text: PhDr. Pavla Kodymová, Ph.D.,
Katedra sociální práce, Filozofická
fakulta Univerzity Karlovy*

V Anglii se během středního a pozdního 19. století objevily dva proudy reformních hnutí odlišujících se ve svých raných fázích funkcí i filozofií. Prvním bylo charitativní hnutí (COS) vedoucí k rozšíření organizací zaměřujících se na zmírňování dopadů chudoby na individuální bázi. Druhým bylo osídlovací hnutí (settlement movies), které se staralo o potřeby pracující chudiny s přijetím kolektivnějšího a holistického přístupu se zaměřením na komunitní hodnoty. Komunita měla sloužit jako nárazník mezi jednotlivcem a realitou života ve slumu; nabízet vzdělávací, kulturní a společenské aktivity pro lidi všech tříd, věku, pohlaví, rasy a náboženství; prostřednictvím účasti v autonomních skupinách usnadnit růst jednotlivců a celé komunity a nabídnout atmosféru společenství podobnou té na vysoké škole nebo univerzitě. Settlementy ztělesňovaly na svém počátku konstelaci myšlenek, které, i když nebyly vyslovené politické, byly pokrokové jako všechny ve své době: myšlenku, že společnost je společenský organismus, který nemůže být zdravý, pokud je jeho část nemocná; myšlenku, že ekonomické a environmentální podmínky, stejně jako individuální charakter, určují postavení a blaho člověka; myšlenku, že chudobu musí léčit systematicky – že je třeba řešit její příčiny, nikoli jen symptomy; myšlenku svépomoci, v protikladu k paternalistickému povznesení kontaktem; myšlenku osady jako rozšířené rodiny a jako společenství – vázající síla. (Scheuer, 1985) Realizovaná případová sociální práce byla z hlediska místa výkonu v COS prací terénní či ambulantní (pokud probíhala v úřadovnách), zatímco v rámci osídlovacího hnutí se vytvářela sociální práce pobytová. (Mátel, 2019:70)

Do roku 1900 se osídlovací hnutí rozšířilo po celém Britském impériu, do západní Evropy, Japonska, Číny, Indie a Kanady. První rakouská osada ve Vídni byla duchovním dítětem dvou feministek Else Federne a Marie Lang, které se obě seznámily se životem v settlementu v Londýně. (Thane, 2019) Historické ohlédnutí za tímto settlementem, respektive text níže převzatého článku „Co jsou settle-

menty“ z roku 1905 z Lidových novin, nás může přesvědčit, že i na našem území proběhla snaha se settlementem inspirovat. Text je ponechán v původní podobě.

CO JSOU TO SETTLEMENTY?

Ode dvaceti let existují v Americe a Anglii instituce, jež pod jménem settlementy (útulky) rozšířily se po celém vzdělaném světě. Jsou to organizované osady lidí z zámožných a vzdělaných tříd v dělnických čtvrtích, majíce účelem sociální práci k podporování vzdělanosti a existenčních podmínek proletariátu. Střediskem settlement bývá vlastní dům a zahrada. Je to výchovna a vzdělávací středisko lidu v nejširším slova smyslu. V krásných velkých sálech bývá umístěna knihovna. Zřizují se přednášky, diskuse, koncerty, výstavy, vyučují se pod dozorem lékařů a ošetřovatelek děti nemocné, pro nápadnou tělesnou vadu do veřejných škol nepřijatelné. Některé settlementy mají i vlastní nemocnici a útulky pro rekonvalescenty na venkově, zřizují se kurzy pro vaření a domácí hospodářství, kluby pro tovární dělnice. Dámy v settlementech zaměstnané navštěvují chudé v jejich obydlí, zkoumají zdravotní a mravní poměry v rodinách a starají se vůbec o sociální a kulturní potřeby tříd dělnických. Přitom zachovává se vždy princip neposkytovat almužny, nýbrž umožnit proletariátu příspěvkem sebenepatrnějším míti právo na dobrodíní settlementem poskytované. Tím stávají se účastní členy settlementu a mají ve správní radě i své zastoupení. Členové sociální práci vykonávající v settlementu i bydlí, neb jen tak je možno dokonale seznámiti se s potřebami chudiny, jen tak je možno získati její důvěry a přátelství. V Londýně je 39 settlementů a v těch bývá ročně na statisíce dětí vychováváno, život jejich i v dospívajícím věku ještě stává se předmětem úvah, rad a pokynů; v nich matkám dostává se objasnění o problémech dětské výchovy a ošetřování; v nich lékař bývá povoláván k účastněným členům nemocným; v nich alkoholismus se potlačuje a prostituce se potírá. Vliv londýnských settlementů uznává se tou měrou, že zástupci jejich zasedají v obecních zastupitelstvech, ve zdravotních a školních úřadech a jejich hlas mívá velkou váhu, jedná-li se o různá městská opatření zdravotní, chudinská a lidumilná. Blahodárné působení anglických settlementů nese se také tím směrem, že způsobuje se ve všech

vrstvách obyvatelstva sblížení a vzájemné porozumění, jimž lze jistě zmírnění třídních bojů očekávati, což by se zdálo za jiných okolností skoro nemožným.

U nás v Rakousku učiněn se zařízením settlementu pokus ve Vídni. Bylo to v létě roku 1898, kdy redaktorka časopisu „Die Frauenzeit“ paní Marie Langová seznámila se s londýnskými settlementy a po svém návratu, nadšená touto institucí, získala slečnu El. Federovou pro ideu něco podobného ve Vídni uskutečnit. Počátky byly ovšem velmi skromné, začalo s hřištěm pro děti a stravováním těchto. Sl. Federová odebrala se brzy na několik měsíců do Londýna, odkud z „Womens University Settlementu“ odnesla si zkušenosti, jež nyní ve Vídni dobře uplatňuje.

Základní princip vídeňského settlementu je žádné dobrodíní, nýbrž sociální práce. Dobrodíní je prokazováním milosti, sociální práce je povinností. Co se této myšlenky přičítá, nemá v settlementu místa. Settlement nechce vychovávat obdarované prosebníky, od kterých by pokora a vděčnost se očekávaly, ale chce vychovávat, vzdělávat, uscho- pňovat; nikoliv lidskou důstojnost dobrodíním urážet, ale naopak z ponížených dělat lidi. Tomu třeba upravit způsob zacházení s účastníky. Přes individuální různosti platí pro všechny zúčastněné zásada všechny třídní i plemenné (rozumějí rasové) rozdíly musí zmizet, neboť settlementu jest znám princip jen lidský. Nesmíme býti ovládnáni pocity, že jsme něco více nežli účastníci, ale proniknutí vědomím, že jsme lidé jako oni, jež pouze náhodou ocitli se v třídě s lepším vzděláním a lepšími životními podmínkami. Kdo tak necítí, nechť do settlementu pracovat nechodí, práce se mu nezdaří, poněvadž lid cítí instinktivně velmi jenně. Jest samozřejmou, že při obcování s účastníky není na místě žádná blahosklonnost, ale na druhé straně také ne příliš velké bratříčkování, poněvadž i to by správnému pojmání neodpovídalo.

Naší snahou jest, býti přáteli lidu, získat si jeho důvěru, aby měl vůli, povznést s jemnějšími mravy a slušným chováním, vyšším věděním a ušlechtilým sebevědomím. Ani na okamžik nesmí nás opustiti myšlenka, že nejsme jen dárci, ale že, a to možná ještě u většiny míře než sami účastníci, také obdarovaní, neboť settlement otevírá nám oči, abychom viděli převrácenosti společenského pořádku. Dává nám zkušenosti v tom směru, že jest třeba ve vlastním

zájmu a v zájmu těch, co po nás přijdou, svépomocí degeneraci od národa odvracet, že bída proletariátu jest pařeníštěm pro zločiny a nezhojitelné nemoci. Nápravu chceme přivolávat osobním stykem. Ze sttelmentu jest vyloučeno vše, co ducha a povahu člověka snižuje: hazardní hry, alkohol, nikotin, politické, národnostní a náboženské agitace.

Na těchto základech založen Marii Langovou a E. Federnovou settlement vídeňský.¹ Měla jsem příležitost osobně jej seznát a být poučena o jeho zařízení přímo ředitelkou sl. E. Federnovou. Dům o jednom patře v dělnické čtvrti Ottakringu v zastrčené ulici: 2 kuchyně, úřadovna, čítárna, hovorňa, několik dětských pokojů, hřiště. Na pohled neliší se zařízení settlementu skoro nic od naší brněnské útulny, však účel je přece jiný. Působnost settlementu to zasahuje celý okres Ottakrinský a má v evidenci všechno jeho obyvatelstvo od nejmenších dětí až po dospělé muže a ženy. Tam poskytuje se lidu dělnému náhrada za nehostinné a nezdravé byty, tam všichni chudí a hladoví v prázdných chvílích zapomínají v ušlechtilé zábavě nebo v přiměřeném zaměstnání vlastních útrap, jež těžký život jim přináší. Nad všechno to, co se v settlementu podniká, podniká se i u nás (máme stravování chudé mládeže, kurzy pro dělnice, sirotčince, dýchánky pro dělaný lid, veřejné čítárny atd.), ale ne soustavně, nýbrž sporadicky a jen dle nahodilých potřeb. Settlement podniká všechno to lidumilství souborně a soustavně a lidé věnují se práci té cele. Je skutečně něco nového organizovat radost, aby se nemusily organizovat bída, nepravost, rozkošnictví, rozmařilost. Je něco nového, že dívky z nejpřednějších rodin z dobré vůle oddávají se práci v settlementech, aby seznaly sociální poměry a život lidu tak, jak jim to žádá kniha nepoví, neboť je nutno ženy pro hluboké sociální cítění vychovávat. Mimo to nabudou dívky praktických zkušeností, jež mohou později jako matky při výchově dětí upotřebiti, settlement vídeňský běže kupředu celou starost matek o děti na sebe. Děti si v settlementu hrají nebo přiměřeně zaměstnávají. Dává se jim přiměřená strava a chrání se vůbec před tělesnou i mravní zkázkou. Jsou rozděleny na čtyři skupiny dle stáří. Hry jejich řídí zkoušená (rozuměj profesionální) pěstounka, jíž pomáhá několik dobrovolných pomocnic, což není bez užítku. Střídáním dam může se individuální zaměstnání dětí lehce měniti, což děti po-

Na fotografii je zachyceno první sídlo před rokem 1918 na adrese Friedrich Kaisergasse 51, Malleier: *The Ottakringer Settlement*, 30

vzbuzuje a nesmírně těší. Nepřijde-li dítě, vyhledá se v bytě a při onemocnění pošle se pro lékaře. Vedle dětí přijímají se do settlementu učni a učnice, matky a celé rodiny. Zařizují se pro ně hudební a umělecké dýchánky, učí se správně dívat na umělecká díla, podávají se jim vysvětlivky, rady a pokyny v nejrůznějších záležitostech, upravují se jim byty a opatřuje se jim radost a způsobuje štěstí vpravdě velmi delikátně. Tak například o Vánocích nepřipravuje se pro ně společná slavnost v settlementu, nýbrž tolik stromků vánočních se nakoupí, kolik rodin je členy settlementu, a ty ozdobené s přídavkem dárků pro každého člena donesou se do obydlí, aby rodiny doma v kruhu vlastním svatvečer slavily. Cítíte ten rozdíl mezi naším podělováním vánočním a způsobem, jaký panuje v settlementu? Ano, v pravdě veliké srdce musí míti ten kdo volí se pracovat settlementu (-až. 1905).

Settlement byl ve Vídni založen 8. února 1901 podle anglického vzoru. Iniciativa k tomu přišla od Marie Lang a Else Federn. Ústřední výbor spolku tvořili muži i ženy. Mezi nimi bylo několik aktivistek vídeňského buržoazního ženského hnutí jako Marianne Hainisch, Amélie von Langenau a Lydia von Wolfring. Podle stanov bylo cílem spolku: „zahájit přátelské vztahy mezi nemajetnými a majetnými třídami a pozvednout duševní, fyzickou a mravní úroveň chudého obyvatelstva..., avšak s vyloučením jakékoli politické činnosti.“ První prostor settlementu poskytl majitel známého pivovaru Ottakring Moritz Kuffner, který pocházel ze židovské rodiny. Byl to malý, jednopatrový dělnický dům se zahradou na Friedrich Kaisergasse 51 v děl-

nické čtvrti Ottakring ve Vídni. Provoz byl zahájen 15. října 1901.

Sdružení bylo aktivní jednak v lepší péči o děti z chudších vrstev, zejména o děti ulice. Aktivita zahrnovaly i mateřskou školu, družinu pro děti ve věku od 3 do 14 let a stravování. Byly organizovány prázdninové kolonie a absolventům školy byly poskytovány rady při výběru povolání. Mládež se v osadě scházela při gymnastice a hrách, při kurzech, přednáškách, hudebních večerech a divadelních představeních. Z týdenních „společenských večerů“ se vyvinuly nejprve večery matek a dívek a později večery chlapců a mužů. Pozornost byla věnována dalšímu vzdělávání matek, např. prostřednictvím populárně-vědeckých přednášek nebo kulturních akcí, s cílem zlepšit jejich profesní možnosti. Součástí bylo otevření poradny pro matky, která poskytovala lékařskou péči a zapůjčovala nemajetným matkám dětské prádlo a vaničky na koupání. Zvláště důležitá byla péče věnovaná aktivitám v boji proti tuberkulóze. Během 1. světové války byla kapacita stravování zvýšena a rozšířena o dospělé, pro nezaměstnané ženy byly zřízeny šicí a pletací místnosti. V meziválečném období se Ottakrinský settlement stal centrem poskytování péče o chudé v okrese. Každý rok byly navázány dva až tři tisíce kontaktů s těmi, kdo hledali pomoc (Frauen in Bewegung 1848–1938). ■

Použité zdroje:

- -až. 1905. *Co jsou to settlementy? Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 6.6.1905, 13(128), s. (1). ISSN 1802-6265.
- *Frauen in Bewegung 1848–1938*. [online]. [2020-11-20]. Dostupné z: <https://fraueninbewegung.onb.ac.at/node/579>
- MÁTEL, A. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing, 2019. ISBN 978-80-271-2220-2.
- SCHEUER, J. 1985. *Legacy of light: University Settlement's first century*. New York, NY: University Settlement Society of New York
- THANE, P. 2019. *Women, peace and welfare. A suppressed history of social reform, 1880–1920*. *Women's History Review*, 28:5, 820-822, DOI: 10.1080/09612025.2019.1628823.

¹ Asociace Wiener Settlement (také Ottakringer Settlement), charitativní sdružení založené 8. února 1901 v Ottakringu Marii Lang, Else Federn, Marianne Hainisch, Clementine Wiener a Amélie von Langenau. Sdružení existovalo od roku 1901 do roku 1938 a od roku 1946 do roku 2003. Mezi úkoly patřila péče o děti, stravování, prázdninové kolonie, rady pro matky, výchova k rodičovství a kariéerní poradenství

POZVÁNKA

NA ODBORNÝ
SEMINÁŘ

Sociální pracovník manažerem

**Kombinované
akreditované studium
pro sociální pracovníky**

Celkový rozsah akreditovaného kurzu je 112 hodin.
Z toho 64 hodin je realizováno distanční (on-line)
a 24 hodin prezenční formou.

Cena: 16 900 Kč

Informace:

- Těší se na Vás tým zkušených lektorů s praxí sociální práce v sociálních službách.
- Účastníkům se dostane nejen špičkové výuky, ale také kvalitních vzdělávacích materiálů a podpory lektorů po celou dobu kurzu.
- Záměrem kurzu je upevnit roli sociálních pracovníků ve vybraných tématech sociální práce v sociálních službách a posílit jejich profesní kompetence a praktické dovednosti.

Pozn.: K vystavení osvědčení o absolvování akreditovaného vzdělávání je nutná **90% účast**.

Prezenční výuka (6 dní):

**Místo konání: Centrum univerzita Tábor,
Vančurova 2904, 390 01 Tábor**

Uplatnění manažerských dovedností v praxi
Role sociálního pracovníka v praxi individuálního plánování sjednané sociální služby
Ochrana práv a omezování svobody včetně pohybu klienta sociální služby
Jak se připravit na inspekci a obhájit dobrou praxi sociální služby
Právo na přiměřené riziko klienta sociální služby
Závěrečné kolokvium

20. 4. 2022
21. 4. 2022
15. 9. 2022
16. 9. 2022
13. 10. 2022
14. 10. 2022

On-line výuka (8 dní):

Vybavení: počítač, kamera, mikrofon, sluchátka, anebo reproduktory

Interní předpisy poskytovatele sociální služby
Stanovování krátkodobých a dlouhodobých cílů sociální služby
Multidisciplinární týmy v sociální práci v sociálních službách
Financování sociální služby prostřednictvím více zdrojů
Marketing sociální služby
Hodnocení kvality a efektivity sociální služby
Projev vážně míněného nesouhlasu v pobytových sociálních službách
v praktické rovině z pohledu poskytovatele
Vedení týmu sociální služby v náročné situaci

27. 4. 2022
29. 4. 2022
6. 5. 2022
19. 5. 2022
20. 5. 2022
8. 6. 2022
20. 9. 2022
21. 9. 2022

Více informací na www.institutvzdelavani.cz nebo na tel.: 724 940 126, e-mail: institut@apsscr.cz.

prosinec 2021
www.apsscr.cz
www.listy.sp.cz